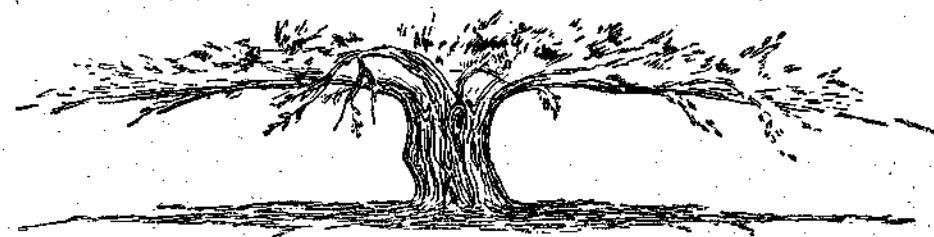

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ—ΕΡΓΟΝ

Δ. ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Γ'
30 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1908

ΟΙ ΓΑΜΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ

Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα οἱ γάμοι ἦσαν πολυάριθμοι καὶ ἡ ἀναλογία τούτων ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων ἦτο βεβαίως πολὺ μelleτέρα τῆς ἀναλογίας, τὴν ὁποίαν σήμερον παρουσιάζουν καὶ αἱ γονιμώτεραι χῶραι, ὁποῖαι κατὰ τὰς διεθνεῖς στατιστικὰς θεωροῦνται ἡ Ρωσσία, ἡ Οὐγγαρία καὶ ἡ Σερβία. Ὁ μέγιστος ἀριθμὸς τῶν γάμων κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἐποχὴν δὲν προκύπτει βέβαια ἀπὸ ἐπισήμους στατιστικοὺς πίνακας, οἱ ὅποιοι δὲν ὑπῆρχαν τότε ὅπως οὔτε καὶ σήμερον, ἀλλ' ἐμμέσως ἀπὸ διαφόρους ἐπολογισμούς. Ὁ πληθυσμὸς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἤϋξανε κατὰ μεγάλην ἀναλογίαν καὶ ἡ πυκνότης εἰς τὰς πόλεις ἦτο μεγίστη, ὥστε νὰ ἀπορῆ τις πῶς τόσαι μυριάδες κατοίκων, ἀστῶν καὶ δούλων, εὑρισκάν θέσιν εἰς τὰς περιτειχίστους, μικρὰς κατ' ἑκτασιν, ἀρχαίας πόλεις. Ἐκτὸς τῆς αὐξήσεως καὶ πυκνότητος ταύτης τοῦ πληθυσμοῦ, τόσον μεγαλειέρας ὅσον οἱ πόλεμοι ἦσαν συχνότεροι, τῆς ὁποίας ἀναγκαία προϋπόθεσις εἶνε μέγιστος ἀριθμὸς γάμων, ὑπάρχον καὶ ἄλλα ἀκόμη γεγονότα ἐκ τῶν ὁποίων συνάγεται ἡ ἀλήθεια τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου.

Ὁ γάμος ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν, ὡς τὸ τέλος, ὃ ἀγὼν ὃ φέρων εἰς τὴν τελειότητα, διὰ τοῦτο ἡ μὲν προπαρασκευαστικὴ ἐορτὴ ἐκαλεῖτο προτέλεια, ἡ δὲ Ἡρα, ὡς προστάτις τοῦ γάμου, τελεία. Ἐκτὸς τού-

του ἡ ἀγαμία ἐτιμωρεῖτο, ὃ δὲ ἀγάμος ἀπεκλείετο ὠρισμένων τινῶν ἐορτῶν, κατ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν μόνον, ὅπου ὁ Σόλων εἶπε τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο: «χαλεπὸν φορτίον ἡ γυνή».

Ἡ αὐξήσις αὐτῆ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐπομένως ὃ μέγιστος ἀριθμὸς τῶν γάμων καὶ ἡ εὐτεχνία τῶν ἀνδρογίνων ἦτο μία ἀπὸ τὰς πλέον χαρακτηριστικὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἀκμῆς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς κοινωνίας.

Ἡ ἠθικὴ σημασία τοῦ γάμου, παρ' ὅλην τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐξέπεσε μετὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ὃ προτεσταντισμὸς μάλιστα ἀπέρριψε τὴν ἐννοίαν τοῦ γάμου ὡς μυστηρίου καὶ προσέδωκεν εἰς αὐτὸν χαρακτῆρα κοσμικόν. Κοινωνιολογοὶ τινὲς τέλος σήμερον διδάσκουν ὅτι ὃ γάμος τείνει καὶ πρέπει νὰ ἀποβῆ συμβόλαιον ἐλευθέρως διάρρηγνόμενον! Τὴν ἠθικὴν ἐκπτώσιν τῆς ἐννοίας τοῦ γάμου παρηκολούθησε καὶ ὃ ἀριθμητικὸς αὐτοῦ περιορισμὸς. Ἐκτὸς τῆς ἐλαττώσεως τῶν γάμων ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ταύτης ἐποχῆς μέχρι σήμερον, τῆς ὁποίας τὸ μέγεθος δι' ἑλλειψιν ἀκριβῶν δεδομένων δὲν δύναται νὰ ἐκτιμηθῆ, ἐλαττώσις γάμων ἐπίσης παρατηρεῖται καὶ μεταξὺ τῶν ἀκρῶν σημείων τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος. Οὕτω μεταξὺ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τοῦ λήξαντος δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος παρατηρεῖται αἰσθητὴ διαφορὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γά-

μων τῶν τελεσθέντων εἰς τὴν Εὐρώπην. Εἰς τὴν ἀρχὴν περιῖτον τοῦ αἰῶνος τούτου, ἤτοι κατὰ τὸ ἔτος 1827, τὸ στατιστικὸν γραφεῖον τῆς Χάγης, ὑπελόγησεν ὅτι εἰς 16 χώρας τῆς Εὐρώπης, τὰς παρεχούσας στατιστικὰ διδόμενα, ἡ ἀναλογία τῶν γάμων ἐπὶ 10,000 κατοίκων ἦτο 86. Κατὰ τὸ τέλος δὲ τοῦ αἰῶνος, ἀπὸ στατιστικὴν δημοσιευθεῖσαν τὸ περιεσπόμενον ἔτος εἰς τὸν «Ὀικονομολόγον» τῆς Γαλλίας, προκύπτει ὅτι εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων ἐπαισθητῶς περιορίσθη καὶ τώρα ἐπὶ 10,000 κατοίκων ἀντιστοιχοῦν 71 γάμοι. Ἡ αὐτὴ παρατήρησις προκύπτει καὶ ἐκ πίνακος συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ Maurice Block, παριστῶντος ἀναλογίαν τῶν γάμων ἐπὶ 1,000 κατοίκων πολλῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, κατ' ἔτος ἀπὸ τοῦ 1865 μέχρι τοῦ 1883. Ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι εἰς ὅλα τὰ κράτη ταῦτα ἡ ἀναλογία περιορίσθη: ἀπὸ 9 ἐπὶ 1000 κατοίκων εἰς τὴν Ἰταλίαν περιορίσθη εἰς 7.5, ἀπὸ 10.3 εἰς τὴν Πρωσσίαν περιορίσθη εἰς 7.9, ἀπὸ 8.4 εἰς τὴν Ὀλλανδίαν περιορίσθη εἰς 7.1 καὶ οὕτω διὰ τὰς ἄλλας χώρας πλὴν τῆς Γαλλίας ὅπου ἀπὸ 7.9 ἀνῆλθεν εἰς 8. Ἡ παρατήρησις αὕτη ὡς πρὸς τὴν Γαλλίαν εἶνε τόσον μᾶλλον περιεργὸς ὅσον εἰς τὴν χώραν ταύτην ὁ πληθυσμὸς αὐξάνει τόσον ὀλίγον, ὥστε δύναται νὰ θεωρηθῇ σχεδὸν στάσιμος. Ἡ στατιστικὴ ὁμοίως εἶνε ἀκριβῆς καὶ ἡ μικρὰ αὐξήσις τῶν γάμων ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν μεγάλην μείωσιν τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ διότι νέον σύστημα ἐπενοήθη διὰ τοῦ ὁποίου περιορίσθη ἡ γονιμότης τῶν γάμων: τὸ σύστημα τῶν δύο τέκνων.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶνε ἀκριβῶς γνωστὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐτησίως τελομένων γάμων, διότι δὲν τηροῦνται ἐπιμελῶς ληξιαρχικὰ βιβλία. Ὁ ἀριθμὸς ὁμοίως οὕτως δύναται νὰ εὐρεθῇ κατὰ προσέγγισιν, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἀπ' ἑνὸς ἢ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ μέχρι τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς, ἀπ' ἑτέρου ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων τῶν ἐπισκοπικῶν περιφερειῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐκτελεῖται μετ' ἀκριβείας ἡ ληξιαρχικὴ αὕτη ὑπηρεσία. Οὕτω εἰς τὴν περιφερειαν τῆς ἐπισκοπῆς Λαρίσης ἀριθμοῦσαν 92,000 κατοίκους, τελοῦνται 909 γάμοι κατ' ἔτος, ἤτοι ἀναλογοῦν 9.7 γάμοι ἐπὶ 1000 κατοίκων. Εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν περιφέρειαν Καλαβρύτων — Αἰγιαλείας, περιλαμβάνουσαν 65 χιλιάδας κατοίκους, τελοῦνται 473 γάμοι, ἤτοι 7.2 ἐπὶ 1000 κατοίκων. Εἰς ἄλλας ὁμοίως ἐπισκοπικὰς περιφέρειαις, ὅπου ἡ ληξιαρχικὴ αὕτη

ὑπηρεσία λειτουργεῖ ἐπίσης κανονικῶς, ὅπως εἰς τὴν Ἑπτανήσον ἐν γένει, ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων καὶ ἡ ἀναλογία εἶνε μικροτέρα, κυμαινόμενη εἰς 5 γάμους ἐπὶ 1000 κατοίκων, τοῦτο ὁμοίως ὀφείλεται εἰς εἰδικούς λόγους: εἰς τὴν μεγάλην πυκνότητα τῶν νήσων τούτων, εἰς τὰς ὁποίας ἐπὶ ἐκάστον τετραγωνικὸν χιλιόμετρον ἀναλογοῦν κάτοικοι 100 καὶ ἄνω, ἐνῶ ὁ μέσος ὁρος τῆς πυκνότητος τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ εἶνε μόλις 40 κάτοικοι εἰς τὸ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1896. Ἐκ τούτων ὅλων μετὰ τινος προσεγγίσεως συναγομεν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων εἰς τὴν Ἑλλάδα κυμαίνεται εἰς τὰς 22,000 καὶ ἐπομένως ἡ ἀναλογία εἶνε 8.8 ἐπὶ 1000 κατοίκων. Κατὰ τοῦτο εὐρισκόμεθα εἰς τὴν αὕτην περίπτωσιν ἀναλογίαν πρὸς τὸ Βέλγιον, τὴν Γερμανίαν, τὴν Αὐστρονίαν καὶ τὴν Ἰσπανίαν, ὑπερπεροῦμεν τὴν Δανίαν, Γαλλίαν, Ἀγγλίαν, Ἰταλίαν, Ὀλλανδίαν, Πορτογαλίαν, Ρουμανίαν, Σουηδίαν, Νορβηγίαν, Ἑλβετίαν καὶ ὑστεροῦμεν τῆς Οὐγγαρίας, τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Σερβίας, ἡ ὁποία παρουσιάζεται εἰς τὰς διεθνεῖς στατιστικὰς κρατούσας τὸ ὅσον μὲ 12.5 γάμους ἐπὶ 1000 κατοίκων.

Ἡ ἀναλογία ὁμοίως αὕτη τῶν γάμων εἰς τὴν Ἑλλάδα τείνει οὐσιωδῶς νὰ μειωθῇ, ὅπως προκύπτει ἐκ τοῦ περιορισθέντος ἀριθμοῦ τῶν γάμων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὰς περισσότερας ἐπισκοπικὰς περιφέρειαις, καθὼς καὶ ἐκ τοῦ μεγάλου ἀξάνοντος μεταναστευτικοῦ ρεύματος. Ἡ νέα ἀπογραφὴ, ὡς διευτύσαμεν τοὺς βασιμους ἡμῶν φόβους, θὰ παρουσιάσῃ μείωσιν τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ θὰ μαρτυρήσῃ οὕτω ἐλάττωσιν καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γάμων. Εἰς πάσας τὰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας ἀνεφάνησαν γεωργικαὶ ἢ ἐν γένει οικονομικαὶ κρίσεις οἱ γάμοι περιορίσθησαν. Πρὸς περιορισμὸν ἐπίσης τῶν γάμων συντελεῖ ἡ ἐπιστράτευσις καὶ ὁ πόλεμος.

Ἡ Ἑλλὰς διήλθε καὶ τὰς δύο κρίσεις καὶ εἶδε ἐπιτεινομένην τὴν οικονομικὴν κρίσιν μετὰ τὸν πόλεμον. Εὐλόγως ἐκ τούτων συναγεται ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γάμων, ἡ ὁποία θὰ ἐξακολουθῇ μέχρι τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν διὰ τῆς ἀνακτῆσεως τῆς τιμῆς τῶν ἑλληνικῶν γεωργικῶν προϊόντων καὶ τῆς ἀποκτῆσεως ὑγιῶς νομίματος τῆς ἐσωτερικῆς κυκλοφορίας ἀναλάβῃ οἰκονομικῶς ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς.

Χαρακτηριστικὸν τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶνε, ἐν σχέσει πρὸς τὴν κατὰ φύλον

διανομήν, ὁ μικρότερος ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν. Εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης αἱ γυναῖκες εἶνε πολυαριθμότεραι τῶν ἀνδρῶν. Οὕτω εἰς τὴν Δανίαν ἐπὶ 1000 ἀνδρῶν ἀντιστοιχοῦν 1162 γυναῖκες. Εἰς τέσσαρα μόνον κράτη αἱ γυναῖκες εἶνε ὀλιγαριθμότεραι: εἰς τὴν Ἰταλίαν, Ρουμανίαν, Σερβίαν καὶ Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν κρατῶν τούτων ἡ Ἑλλὰς ἔχει σημαντικῶς μικρότερον ἀριθμὸν γυναικῶν, ἀφοῦ ἐπὶ 1000 ἀνδρῶν ἀντιστοιχοῦν 919 γυναῖκες. Εἶνε γνωστὸν ὅτι γεννῶνται περισσότερα ἄρρενα, ὡς μαρτυροῦν ἀπὸ πολλῶν ἑτῶν αἱ εὐρωπαϊκὰ στατιστικὰ ἀποθνήσκουν ὁμοίως καὶ πολὺ περισσότερα ἄρρενα, διὰ τοῦτο εἰς τὸ τέλος μένουσι πλεονάζοντα τὰ θήλα. Τώρα εἰς τὴν Ἑλλάδα διατὶ συμβαίνει τὸ ἀντίθετον; Γεννῶνται πολὺ περισσότερα ἄρρενα ἢ ἀποθνήσκουν ὀλιγότερα ἢ τέλος συμβαίνει καὶ τὸ ἐν καὶ τὸ ἄλλο; Ἔως νὰ ἀποκτήσωμεν στατιστικὸν πίνακα τόσον τελείον, ὅσον ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἔχει ἡ Ἰταλία, θὰ εὐρισκόμεθα εἰς τὴν ἀπορίαν. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη λειτουργεῖ νέος παράγων ἐπὶ τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ὁ παράγων οὗτος δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ φέρῃ εἰς ἀναλογίαν φύλου τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν. Ὁ παράγων οὗτος εἶνε ἡ μετανάστευσις. Διὰ νὰ ἐννοηθῇ ἡ ἀνάπτυξις, τὴν ὁποίαν ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος λαμβάνει ἡ μετανάστευσις ἀναφερόμενον μόνον τοὺς τελευταίους ἀριθμούς. Κατὰ τὸ 1901 ἀπῆλθον 5,900 μετανάσται ἐξ Ἑλλάδος εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. Τὸ ἀκόλουθον ἔτος 1902 ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστῶν ἐδιπλασιάσθη σχεδὸν ἀνεληθὸν εἰς 11,600 ἐκ τῶν ὁποίων 453 γυναῖκες. Ἐὰν ἡ μετανάστευσις ἐξηκολουθῇ μετὰ τὴν αὕτην ἀναλογίαν μόνον ἐπὶ τρία ἔτη ἀκόμη, τὸ ἰσοσύγιον τοῦ ἀνδρικοῦ πρὸς τὸν γυναικεῖον πληθυσμὸν ἐν Ἑλλάδι θὰ ἀπεκαθίστατο. Τὴν ἀναλογίαν ταύτην θεωρεῖ ἐπιθυμητὴν διὰ πληθυσμὸν ὁμαλῶς ἀναπτυσσόμενον ὁ Engel. Ὁ Warræus ἀπεναντίας παρατηρεῖ ὅτι εἰς κοινωνίαν εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχει δυσαναλογία μεταξὺ τῶν φύλων, ἀδιαφόρως ἐὰν ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου φύλου, τὰ ἑξωτερικὰ αἰτία τὰ ἐπιδρῶντα εἰς τὴν μείωσιν τῶν γάμων ἔχουν ἀσθενεστέρην δύναμιν.

Εἶνε πρόδηλον ὅτι εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ Warræus λαμβάνει ὑπ' ὄψιν γυναικεῖον πληθυσμὸν ἐργαζόμενον καὶ παράγοντα ἢ κομίζοντα κεφάλαιον ὑπὸ τὸν τύπον προικὸς διὰ τὰ βάρη τοῦ γάμου. Ἐὰν δεχθῶμεν

τὴν θεωρίαν ταύτην, τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ὑπάρχει αἰσθητὴ δυσαναλογία μεταξὺ τῶν φύλων, τὰ ἑξωτερικὰ αἰτία τὰ ἐπιδρῶντα εἰς μείωσιν τῶν γάμων, ὅπως ἡ οικονομικὴ δυσπραγία καὶ παροδικῶς ὁ πόλεμος, δὲν ἐπέφεραν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἔντασιν αὐτῶν ἐλάττωσιν τῶν γάμων καὶ ἐπομένως μείωσιν τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Πράγματι ὁμοίως ἕτερον γεγονός ἀπ' εὐθείας καὶ προφανῶς ἐπενηγήσεν, ὥστε νὰ μὴ φέρῃ πολὺ ὀλιγοτέρα ἀποτελέσματα, κρίσις οικονομικὴ παρατεινομένη ἐπὶ δεκαετίαν τώρα καὶ ἐπιτεινομένη ἀπὸ ἄλλα ἀκόμη αἰτία, ὅπως τὴν κρίσιμον κατάστασιν τῶν δημοσίων οικονομικῶν, τὴν ἐπιστράτευσιν παραταθείσαν πέραν τοῦ ἐνὸς ἔτους καὶ ἐπὶ πλέον τὴν ἐπελθοῦσαν καὶ καθαρῶς γεωργικὴν κρίσιν κατὰ τὸ 1900 διὰ τῆς ἀσθενείας τῆς ἀμπέλου, — τὸ γεγονός τοῦτο εἶνε ὅτι ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς κρίσεως παρουσίαζε τάσιν ζωηρὰν πρὸς ἀνάπτυξιν. Ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας ἦτο καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἀκόμη πολὺ ἀραιός, σχετικῶς πρὸς τὴν γεωγραφικὴν θέσιν καὶ τὴν εὐφορίαν καὶ τὸ εἶδος τῆς καλλιέργειας καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῆς βιομηχανίας τῆς Ἑλλάδος. Εἰς ἐκάστον τετραγωνικὸν χιλιόμετρον ἀναλογοῦν 40 κάτοικοι ἐνῶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν 132, εἰς τὴν Γερμανίαν 104, εἰς τὴν Ἰταλίαν 114, εἰς τὴν Ὀλλανδίαν 157, εἰς τὸ Βέλγιον 231, καὶ εἰς τὴν Σερβίαν 52. Ἡ τελευταία ἀπογραφὴ τῆς Ἑλλάδος τοῦ 1896 ἀπέδειξε τὴν ταχεῖαν ἀνάπτυξιν τοῦ πληθυσμοῦ κατ' ἀναλογίαν 15.9 ἐπὶ τοῖς 1000. ὅσον παρουσιάζουν τὰ ταχύτερον αὐξανόμενα εὐρωπαϊκὰ κράτη.

Εὐρισκετο εἰς τοιαύτην τάσιν ἀναπτύξεως ἡ Ἑλλὰς ὅτε κατελήφθη ὑπὸ τῆς κρίσεως. Ἐκδηλωθὲν σύμπτωμα τῆς οικονομικῆς δυσπραγίας εἶνε ἡ μεγίστη αὐξήσις τῆς μεταναστεύσεως. Ἡ νέα ἀπογραφὴ ὁμοίως θὰ δώσῃ εἰς ἐκδηλωτικούς ἀριθμούς τὴν ἀναλογίαν κατὰ τὴν ὁποίαν ἠλαττώθη ἡ μαρτυρηθεῖσα ἀπὸ τὰς δύο τελευταίας ἀπογραφὰς αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ.

Οἱ κοινωνιολόγοι οἱ ὁποῖοι ἐμελέτησαν τὸ ζήτημα τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐπρότειναν ἄλλοτε διάφορα μέτρα ὡς ἀμέσως συντελεστικά πρὸς τοῦτο. Διὰ νὰ αὐξήσῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων ἐπρότειναν φόρον ἐπὶ τῶν ἀγάμων, ἀκολουθοῦντες κατὰ τοῦτο μέτρον ἐπινοηθὲν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἰδίᾳ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον νομοθετή-

σει και την «γραφην αγαμιου» δια της οποιας εγκυλιουμένος ετιμωρειτο ο αγαμος, ο οποιος συγχρονως απειλειετο και πολλων εορτων. Δια την μεγαλειτεραν γονιμοτητα επροτειναν βραβεια χρηματικα και αλλας υποχρεωσεις του Κρατους προς τους πατερας μεγαλειτερου αριθμου τεκνων, επι πλεον ως προσον δημοσιων θεσεων επροτειναν την ιδιοτητα του εγγαμιου. Ταυτα και αλλα ακομη μετρα δια της εφαρμογης απεδειχθησαν ως αλυσιτελη και εγκυλιουθησαν απο τους εμβριθεις οικονομολογους. Η κρατουσα θεωρια σημερον εινε οτι αμεσον μετρον προς αυξησιν του αριθμου των γαμων δεν υπαρχει. Ο φρος ιδιως επι των αγαμων, τον οποιον αποδεχεται η κοινωνια, απεδειχθη εκ της εφαρμογης αυτου οτι συνετελεσεν εις αντιθετον του επιδιωκομενου αποτελεσμα, διοτι ενω δεν επηλθεν εκει οπου εφημεροσθη η αυξησις του αριθμου των γαμων, επηκολουθησεν ανισος φορολογια και απεσυρθησαν εκ των ακμαίων εργατων κεφαλαια προσωρισμενα δια παραγωγικην δαπανην.

Η αποτυχια των μετρων τούτων ενέπνευσε μελαγχολικας προρησεις περι του θεσμου του γαμου, τινες των οποιων δεν φαίνονται στερούμεναι βάσεως τιнос. «Η τάσις του νεωτέρου πολιτισμου, γράφει ο Δούγκελμαν εις την «Κοινωνικην Στατιστικην», δεν εινε ευνοϊκη υπερ του γαμου. Η ζωη εξοικειουται εις μεγαλειτερας απολαύσεις, οσον συγχρονως περιοριζεται το πεδιον της υλικης παραγωγης. Η Ευρώπη εινε πλέον πυκνά κατοικημένη. Διασκορπιζει και ετος το περισσευμα της δια των ωκεανων εις αλλας μακρινας χώρας. Μέχρι του 1800 ευρίσκοντο εις τας αλλας Ηπειρους 10 εκατομμύρια ευρωπαίοι, σημερον ο αριθμος υπερβαίνει τα 100 εκατομμύρια. Από το άλλο μέρος και αι νεώτεροι κοινωνικαι ιδεαι συντελουσιν εις την εκπτώσιν του γαμου, ιδιως η υπερτροφικως αναπτυχθεισα συναίσθησις της ατομικης ελευθερίας και του εμπαθοῦς ουτιλιταρισμου καθως και η ταχέως συντελουμένη μεταβολή των κοινωνικων ορων, υπό τους οποίους ευρίσκειται σημερον η γυνή εις την κοινωνίαν. Εάν παρατηρηται αυξησις του πληθυσμου εις τας ευρωπαϊκας χώρας, επιλέγει ο Δούγκελμαν, αυτη δεν οφείλεται τόσον εις τον αριθμον των γεννήσεων, οσα, εις την μείωσιν της θνητότητος δια των επιστημονικων ανακαλύψεων και της εφαρμογης των κανων της υγιεινης». Εις τας ιδεας ταυτας του Δούγκελμαν αντιστρατεύονται αι πεποιθήσεις

αλλων κοινωνιολογων, οι οποιοι παρατηρουσιν οτι και εκει οπου αφηρέθη απο τον γαμον η έννοια του θρησκευτικου μυστηριου και προσεδόθη και ουσιαν χαρακτηρ πολιτικου συμβολαιου, δεν εξέπεσεν η ηθικη ιδεα και δεν περιορισθη ο αριθμος των γαμων, ουτε επηκολουθησε μεγαλειτερα αναλογια διαζυγιων. Εις τας ιδεας δε του Δούγκελμαν περι των μεγαλων υλικων δυσχερειων τας οποιας υπό τον νέον πολιτισμον παρουσιάζει η ζωη, παρατηρουσιν οι αντιφρονουντες οτι αι γυναίκες πλέον ελαβαν θεσιν εις το πεδιον της παραγωγης και δεν δύνανται να θεωρηθουν, οπως αλλοτε, αδρανεις σύντροφοι, αλλ' απεναντίας παραγοντες προς ανακούφισιν των βαρων του γαμου.

Η θεωρητικη συζητησις φέρει πολυ μακράν και απολήγει εις ερευναν λεπτομερειων περαν της πραγματικης υποστάσεως του ζητήματος. Υγιειντέρα φαίνεται η σκέψις των κοινωνιολογων, οι οποιοι αναγνωρίζοντες την εξ εμπύπτου αισθήματος υπαγορευομένην ιδεαν του γαμου, επιζητουσιν την αποσοβησιν της κρίσεως δι' αλλων μέσων παρα εκείνα τα οποια ετέθησαν εις εφαρμογήν. Τα προτεινόμενα μετρα εινε γενικα, εμμέσως δυνάμενα να επιδράσουν, οπως κατάλληλος αγωγή και παιδευσις, εφαρμογή των κανων της υγιεινης, ενίσχυσις της γυναικείας δράσεως, ανάπτυξις του πνεύματος της αποταμιεύσεως, φορολογικόν σύστημα ευνοϊκόν της γεωργικης παραγωγης και περιορισμός της στρατιωτικης θητείας.

Η εφαρμογή των κανων της υγιεινης, θα συντελέσῃ οπως περιορισθη ο αριθμος των ασθενικων, οι οποιοι δεν δύνανται να νυμφευθουν η δεν άντέχουν υστερον εις τα βαρη του γαμου. Η ενίσχυσις της γυναικείας δράσεως θα δώσῃ εις την γυναίκα το απαιτούμενον κεφαλαιον δια τον γαμον και θα απαλλάξῃ αυτην αφορήτου παθητικης καταστάσεως. Από της απόψεως αυτης σπουδαία εργασία δύναιται να γεινη εις την Ελλάδα οπου εινε πάρα πολυ περιορισμένον το στάδιον της γυναικείας εργασίας και ιδιως πολυ μορραι προλήψεις επικρατουσιν ακομη περι της εργαζομένης γυναικός.

Η ανάπτυξις του πνεύματος της αποταμιεύσεως απεδείχθη επίσης οτι υποβοηθει τον γαμον. Εις τας χώρας εις τας οποιας περισσότερον και ταχύτερον ανεπτυχθησαν τα ταμιευτήρια, οπως εις την Δανίαν, την Ελβετίαν, την Γερμανίαν, τας Ηνωμένας Πολιτείας της Αμερικης και την Γαλλίαν, παρατηρήθη ανάλογος σχεδόν και ταυτόχρονος αυξησις του

αριθμου των γαμων. Εινε δε προφανής η επίδρασις της αποταμιεύσεως επι του γαμου, διοτι απαραίτητος προϋπόθεσις του γαμου εινε το πρώτον κεφαλαιον. Επίσης από της απόψεως αυτης υστερεί σημαντικως η Ελλάς. Ουτε καν υπαρχουν εις την Ελλάδα λαϊκα ταμιευτήρια η ταχυδρομικα, ενω και εις την Κρήτην λειτουργεί τοιοῦτον, κατά εκατοντάδας δε αριθμουνται τα ταμιευτήρια των αλλων χωρων. Αι Τράπεζαι μόνον εκτελουσιν υπηρεσίαν ταμιευτηριου, αλλ' αι καταθέσεις εινε μικραι και ενω εις την Δανίαν αι καταθέσεις των ταμιευτηριων αναλογοῦν προς 389 φράγκα και' ατομον επι του ολου πληθυσμου, και εις την Ελβετίαν 325, και εις την Γερμανίαν 188, και εις τας Ηνωμένας Πολιτείας 156, και εις το Βέλγιον 154, και εις την Γαλλίαν 110, και εις την Ιταλίαν 68 φράγκα. εις την Ελλάδα ουτε καν 3 δραχμαι, τοῦτέστι κάτι ολιγώτερον της Σερβίας και κάτι περισσότερον της Βουλγαρίας.

Άλλο μετρον υποβοηθητικόν του γαμου εινε φορολογικόν σύστημα ευνοϊκόν της παραγωγης. Δυστυχως σημερον εις τα πλείστα των ευρωπαϊκων κρατων οπως και εις την Ελλάδα, συμβαίνει ακριβως το αντιθετον και ο βαρύτερον σχετικως φορολογούμενος εινε ο γεωργός. Αποτέλεσμα της βαρείας αυτης και δυσαναλόγου φορολογίας εινε οτι υποβοηθειται η μετανάστευσις καθως και το ρεύμα της κινήσεως εκ των χωριων εις τας πόλεις, δηλαδή η βαθμιαία μετατροπή του αγροτικου εις αστι-

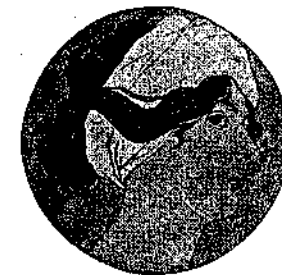
κόν πληθυσμόν. Το αποτέλεσμα τουτο εινε δυσμενές δια την αυξησιν του πληθυσμου και επομένως δια τον γαμον διοτι μεταξύ του αγροτικου πληθυσμου οι γαμοι περισσότεροι και γονιμώτεροι εινε.

Τέλος προτεινεται ο περιορισμός της στρατιωτικης θητείας και η ελάττωσις της ποινης των ανυποτάκτων. Η μακροχρόνιος θητεία τείνει να καταργηθη εις πάντα τα κράτη και να περιορισθη εις μονοετη. Η συνέπεια και τουτου και η επίδρασις επι του γαμου εινε αναμφισβήτητος, διοτι οι χωρικοι νυμφευόμενοι συνήθως εις νεωτέρα ηλικίαν των αστων, συγκρατουσιν τώρα εκ του κωλύματος της διουτους θητείας, απομακρυνόμενοι δε επι μακρόν χρόνον της αγροτικης ζωης εξοικειουνται προς την αστικην και επιζητουσιν εγκυλιουσασιν εις τας πόλεις, επιδιδόμενοι εις την βιομηχανίαν η εις την εξυπηρέτησιν των μέσων της συγκοινωνίας.

Η προτεινομένη ελάττωσις της ποινης των ανυποτάκτων, εντός λογικων πάντοτε ορίων, αποβλέπει εις την διευκόλυνσιν της παλινοστήσεως των μεταναστων η της προσωρινης επανόδου αυτων με τον σκοπον νυμφεύσεως, ως τουτο συχνά παρατηρείται.

Δι' όλων των μετρων τούτων δύναιται να ενισχυθη ο γαμος και να κατορθωθη η αυξησις του πληθυσμου, — η λύσις του οδυνηροῦ προβλήματος, το οποιον θα παρουσιάσῃ η επαύριον της νέας απογραφης.

Σ. ΔΟΒΕΡΔΟΣ

ΓΚΑΙΤΕ

ΕΛΕΓΓΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΓΕΝΙΚΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΑΣΑΝΑΓΑ

— από το μουσλαϊκόν —

Τί ν' ποῦ ἀσπρίζει κάτω ἐκεῖ σιὰ χλωρὰ δάση;
 Νᾶναι τάχα χιόνι αὐτό; ἢ νᾶναι κύνκοι;
 Χιόνια νᾶτανε, θὲ νά είχαν πάλι λυώση,
 κύνκοι νᾶτανε, θὲ νά ἤθελαν πετάξη.
 Χιόνια δὲν εἶναι, δὲν εἶναι οὔτε κύνκοι,
 εἶναι τοῦ Ἀσάν ἀγᾶ οἱ ἀσπρες οἱ τέντες,
 κι' αὐτὸς κοίτεται σιὰ ροῦχα λαβωμένους.
 Ἦλθαν νὰ τὸν δοῦν ἢ μάννα κ' ἢ ἀδελφή του
 ντροπαλὴ ἢ γυναῖκα του ντηριέται νᾶλλθη.

Κι ὅταν ἔδωσε κ' ἔγειαναν οἱ πληγές του,
 σιὴν πιστὴ γυναῖκα του μηνάει νὰ ποῦνε:
 « Μὴ με καρτερᾷς πιά μήτε σιὸ παλάτι,
 σιὸ παλάτι μου, καὶ μήτε σιὸς δικούς μου. »

Ἐἴκουσε ἢ πιστὴ αὐτὰ τὰ σκληρὰ λόγια
 ἀποσβολώθηκε καὶ σπάραξε ἢ καρδιά της.
 Ἀκούει πατήματα σιὴν πόρτα ἔμπρὸς ἀλόγου
 καὶ λογιάζει ὁ Ἀσάν ὁ ἄντρας της πῶς ἤλθε
 σιὸ πυργὶ πετᾶ γιὰ νὰ ριχτῆ μπροστὰ του,
 τρέχον πίσω της οἱ δυὸ καλές της κόρες
 τῆς φωνάζουνε καὶ δάκρυα πικρὰ χυνοῦν:
 « Δὲν εἶναι τοῦ Ἀσάν τοῦ ἀφέντη μας ὁ μαῦρος,
 ὁ Πιντόροβις εἶν' ὁ ἀδερφός σου ποῦ ἤλθε. »

Πίσω τοῦ Ἀσάν γυρίζει ἢ γυναικοῦλα
 πέφτει σιὸ λαιμὸ ἢ δόλια τοῦ ἀδερφοῦ της:
 « Δὲ ντροπῆ, ἀδερφέ, ντροπῆ τῆς ἀδερφῆς σου
 καὶ μᾶπόδιωξε πέντε παιδιῶνε μάννα! »

Λόγο ὁ ἀδερφός καὶ σέρνει ἀπὸ τὸν κόλφο,
 μὲς σὲ κραμουζὶ μετάξι τυλιγμένο,
 συνθεμένο τὸ χαρτὶ τοῦ χωρισμοῦ των,
 ὅτι: νὰ γυρνᾶ σιὴς μάννας της τὸ σπίτι
 νᾶναι λεύτερη νὰ πάρη ἄλλον ἄντρα.

Βλέπει τὸ πικρὸ χωρισμόν ἐκεῖνη
 καὶ φιλάει τὰ δυὸ τὰ γόρια της σιὰ μάτια,
 τὶς δυὸ κόρες της σιὰ μάγουλα φιλάει.
 Μ' ἀπ' τὸ βυζανιάρικο μέσα σιὴν κοῦνια
 ἄχ! δὲν μπόραγε ἢ πικρὴ νὰ ξεκολλήση.

Μὰ τὴν ξεκολλάει ὁ ἀψὸς ὁ ἀδερφός της
 καὶ σπονδαχικὰ τὴν παίρνει ἐπάνω σιὸ ἄτι
 κ' εἶσι βιάζεται μὲ τὴ φτωχὰ γυναῖκα
 ἴσα σιὸ ψηλὸ τὸ πατρικὸ του σπίτι.

Λίγος πέρασε καιρός, κᾶν ἑπτὰ μέρες:
 λίγος μὰ ἔσωνε πολλοὶ τρανοὶ ἀρχόντοι
 τὴν κερὰ ζητοῦν, σιὴ λύπη τῆς χηρείας της,
 τὴν κερὰ ζητοῦν γυναῖκα νὰ τὴν κάμουν
 κι ὁ τρανύτερος εἶναι ὁ κατῆς τοῦ Ἰμόσκη.

Κλαίγεται ἢ κερὰ καὶ λέει τοῦ ἀδερφοῦ της:
 « Ἐτσι νὰ χαρῆς τὴ ζωὴ σου, σὲ ξεορκίζω
 μὴ με δίνης πιά γυναῖκα σ' ἄλλον ἄντρα,
 μὴν ξαναταμώσουμε μὲ τὰ γλυκὰ μου
 τὰ φτωχὰ παιδιὰ καὶ ραγιστῆ ἢ καρδιά μου. »

Μὰ τὰ λόγια της δὲ γράφει ὁ ἀδερφός της,
 θέλει σιὸν κατῆ τοῦ Ἰμόσκη νὰ τὴ δάση
 καὶ ξανά ἢ καλὴ παρακαλεῖ καὶ λέει:
 « Στείλε, ἀδερφέ, ἕνα κᾶν στείλε φύλλο
 μὲ τὰ λόγια αὐτὰ γιὰ τὸν κατῆ τοῦ Ἰμόσκη:
 Φίλικὰ σὲ χερετᾶ ἢ νέα χήρα
 καὶ μιὰ χάρη ταπεινὰ θὰ σοῦ ζητήση,
 σάν σε προβοδήσουνε σὲ μᾶς οἱ σκλάβοι
 ἕνα βέλο νὰ μοῦ φέρης ὡς τὰ πόδια
 γιὰ νὰ σκεπασιῶ μπρὸς ἀπ' τοῦ Ἀσάν τὸ σπίτι
 καὶ νὰ μὴν τὰ ἰδῶ τὰ μαῦρα τὰ ὀρφανά μου. »

Πῆρεν ὁ κατῆς δὲν πῆρε αὐτὸ τὸ γράμμα
 καὶ τοὺς σκλάβους του ὄλους εὐθὺς μαζεῦει,
 καὶ ξεκίνησε τὸ δρόμο γιὰ τῆς νύφης,
 φέροντας μαζί τὸ βέλο ποῦ ζητοῦσε.

Φιάνει μὲ χαρὲς σιὸ σπίτι τῆς ἀρχόντως
 μὲ χαρὲς μαζί της ξεκινάει ἀπ τὸ σπίτι.

Μὰ διὰν οἰμῶσαν στοῦ Ἀσάνη τὸ παλάτι
 εἶδαν τὰ παιδιὰ τῆ μάννα ἀπὸ πάνω
 καὶ τῆς κράζοντε «Ἐλα σὺ σπύτι πίσω
 ἔλα τὸ βραδὺ νὰ φᾶς ψωμὶ μαζί μας!»
 Θλιβερὰ γρικᾶ τὰ λόγια τους ἡ μάννα
 κ' ἔτσι γύρισε καὶ λέει τοῦ ἀρχοντῆ τῆς:
 «Ἄφες νὰ σταθοῦν ἡ συνοδεία καὶ τίτια
 λίγο νὰ σταθοῦν στήν πόρτα τῶν παιδιῶ μου
 καὶ χαρίσματα νὰ κάμω σὰ μικρά μου.»

Κ' ἔτσι σταματοῦν στήν πόρτα τῶν παιδιῶ τῆς,
 καὶ χαρίσματα χαρίζει σὰ φτωχὰ τῆς
 χρυσοκέντητα σιάγρια τῆς σιβάλια,
 καὶ φορέματα μακριὰ χρυσὰ σὺς κόρες
 καὶ σὺ βρέφος τῆς, τὰβύηθο μὲς στήν κούνια,
 ἄλλο φόρεμα γιὰ διὰν θὰ μεγαλώσῃ.
 Τᾶβλεπε ὁ Ἀσάν παρᾶμερα ὁ πατέρας,
 πολὺ βούρκωσε καὶ κράζει τῶν παιδιῶ του:
 «Πίσω ἔλατε ἐδῶ, γλυκὰ φτωχὰ παιδιὰ μου,
 κ' ἔγινε ἡ καρδιὰ τῆς μάννας σας ἀτσάλι,
 κλείδωσε σφιχτὰ καὶ πιά δὲ νοιώθει σπλάχνος.»

Τᾶκουσεν αὐτὰ τοῦ Ἀσάν ἀγὰ ἡ γυναῖκα,
 πέφτει κατὰ γῆς γλωμὴ βροντᾶ σὺ χῶμα
 κ' ἡ ψυχὴ πετᾶ μὲς ἀπ' τὰ μαῦρα στήθια
 διὰν τὰ παιδιὰ τῆς εἶδε νὰ τῆ φεύγουν.

μεταφρ. I. N. ΓΡΥΠΑΡΗ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ
 ΕΡΓΟΝ ΘΩΜΑ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ *

ΕΡΕΥΝΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Z. A. Παπαντωνίου.

Έχω την ιδέα ότι και αυτό το ερώτημά σας έπρεπε να λείπει. Δεν είναι καιρός να καταστρωθούν τα διάφορα διότι που αναγκάζουν τον ένα και τον άλλον να γράφει την δημοτική, ή να πλησιάσει προς αυτήν με τās αισθήσεις του γεμάτας δίψαν δια νέαν γλώσσαν. Άλλως τε το αισθητικόν διότι, το οποίον υποθέτω ότι αναγκάζει όλους να κάμνουν αυτό που κάμνουν, δεν λέγεται. Ο λόγος είναι αισθητικός. Άρκει. Αυτό είναι όλον, και αυτό δεν έχει απολογία.

Άπέναντι της απολογίας που βγαίνει από τās γραμμάς ενός διηγήματος γραμμένου εις νέαν γλώσσαν, δεν αναγνωρίζω τίποτε άλλο. Κανένα άρθρον υπέρ της δημοτικής με πολλά και διάφορα διότι, κανένας γλωσσικός πόλεμος, καμμία υπενθύμις του Βηλαρά, καμμία γραμματική της δημώδους, δεν ωφελεί την δημοτικήν γλώσσαν. Ένα βιβλίον ώσαν του Φωτιάδου, μίαν όμιλιαν ώσαν του γεωπόνου Σταματιάδου, τὰ θεωρώ μεγάλην πολεμικήν διότι έχουν αναβλύσει από την αισθησιν. Άλλά μίαν γραμματικήν της δημοτικής του κυρίου Ροντάκη, ο οποίος έπετσόκαψε με ένα σουγιάν τους όρους της γραμματικής του Δραΐκη και τους έκαμε δημοτικούς, ή τους μετέφρασεν (αποβολή-απορριξίμο) ώ, κύριέ μου, αυτά τὰ θεωρώ άστειότατα! Δεν είναι άγων αυτός υπέρ της δημοτικής. Είναι δημοτικός δασκαλισμός, ο οποίος θα χαντακώση με τὰ δόγματα ότι έδημιούργησαν οι άλλοι με την ψυχήν των. Δάσκαλος ο κ. Πάλλης, δάσκαλος ο κ. Έφταλιώτης. Δάσκαλος κατήντησε και ο κ. Ψυχάρης με τους διαγωνισμούς του, με τους οποίους κάμνει γλωσσολόγους τὰ παιδιά που θα ήμπορούσαν, ίσως να γράψουν ένα διήγημα εις την δημοτικήν, προτιμώτερον από μίαν στοιβαν γραμματικών και λεξικών. Οι επαναστατικοί και οι τυραννικοί τρόποι της έπιβολής της δημώδους, είναι εκείνοι που την χαντακώ-

νουν. Η αισθησις αυτού του ώραιου δεν μπαίνει στον ρωμηόν με την γροθιά που του καταφέρει ο κ. Πάλλης. Του δικαστού κ. Στελλάκη το διάβημα ήτο από τὰ γενναία και τὰ δυνατά, αλλά ή δημοτική βέβαια δεν έκέρδισε τίποτε. Ίσως έχασε.

Έγώ ένα πόλεμον μόνον αναγνωρίζω κατά των απολιθωμένων κρανίων που έμποδίζουν το ρεύμα της γλώσσης. Το να γράφεται ή δημοτική. Άλλά να γράφεται και να ήνε γλώσσα. Η να ήνε άρμονική, λιτή, άνδρική ήμπορώ να ειπώ, διότι υπάρχουν και συγγραφείς μας που μιλούν με την άδυναμion γυναικείας φράσεως, συνθετική όπου πρέπει, διότι από τὰ χαρακτηριστικώτερα της άναισθησίας με την οποίαν γράφεται είναι και ή κατάχρησις αυτής της λεπτοτάτης τέχνης της συνθέσεως, ή αν δεν έχη αυτά τὰ μεγάλα στοιχεία να περιμένωμεν τους συγγραφείς που θα τὰ παρουσιάσουν. Η πεζογραφία εις την δημοτικήν γλώσσαν έχει γίνει ρητορική. Διαβάσω διηγήματα συγγραφέων πρωταγωνιστών εις το δημοτικόν ζήτημα, τὰ οποία ώρισμένως μου παρουσιάζουν στραγγαλισμένην αυτήν την δρόσεράν αισθησιν του νεογλωσσικού ώραιου. Και τότε αναζητώ τον Παπαδιαμάντην, ως τον μόνον που δεν τον έβασάνισεν ή γλώσσα, τον μόνον που μιλεί ήσυχως και ζωγραφίζει ήσυχως, έχων νόμους άρμονίας με τους οποίους ο βυζαντινισμός και ο δημοτικισμός της φράσεως του βγάδουν την ιδίαν μουσικήν. Και αναζητώ τον Καρκαβίτσαν του οποίου ή γλώσσα έχει είδος, δια τὰ ειπώ άρχαϊκά.

Ο Χατζηδάκις όταν ανεγνώριζε τον επιστημονικόν σχηματισμόν της νέας γλώσσης ειπε κάτι τι άκλόνητον «Να μη λησμονήσουν οι υπέρμαχοι της δημοτικής ότι ή δημοτική θα επικρατήσει μόνον με συγγραφείς». Μικρά και άνάλογος προς την εποχήν μεταποίησις των λόγων αυτών, οι οποίοι δεν θα παύσουν να ήνε σοφοί, μάς οδηγεί εις το συμπέρασμα: Η νέα γλώσσα όπως γράφεται αισθητικώς, πρέπει να επικρατήσει και αισθητικώς. Οι άπερίσκεπτοι επαναστάται της δημοτικής, οι δάσκα-

λοι της δημοτικής, οι γραμματικογράφοι της δημοτικής, πρέπει να τεθούν κατά μέρος. Χρειάζονται μόνον συγγραφείς, αλλά συγγραφείς που θα γράψουν γλώσσαν άληθινήν, και όχι ρητορικήν, μεταφρασμένην, δασκαλικήν, ή κομμένην από την καθαρεύουσαν με τον σουγιάν.

Z. A. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Άδρα Δρακοπούλου.

Άγνοώ εις ποίαν εκ των δύο σειρών πρέπει ν' άπαντήσω. Βεβαίως άνήκω πολυ περισσότερο εις το αναγινώσκον παρά εις το γράφον κοινόν. Έπειδή όμως έχει και πολυ περισσότεραν σπουδαιότητα ή εξέτασις του ζητήματος από την άποψιν εκείνου που γράφει, δια τουτο έπροτίμησα ν' άπαντήσω εις την πρώτην.

1) Ός επί το πλείστον εις τον γ' τρόπον. Η αισθητική άνάγκη επί της οποίας βασιζομαι επικυροείται και υπό θεωρητικών λόγων.

2) Όχι πάντοτε. Τα πρώτα μου δοκίμια έγραφα εις άμιγλή καθαρεύουσαν, έπηρεασμένη άκόμη από την διδασκαλίαν του σχολείου. Κατόπιν—όπως συνήθως συμβαίνει—από του ενός άκρου έπήγα εις το άλλο, δια να φθάσω εις το σημείον όπου εύρίσκομαι τώρα.

3) Βεβαίως. Έν τούτοις ποτε δεν φθάνω εις τὰ άκρα. Εις τὰ κυρίως δημιουργικά έργα, εις περιγραφάς της ζωής, των αισθημάτων των πράξεων, εύρίσκω την δημοτικήν άπειρώς καταλληλοτέραν. Όπου κυριαρχούν άφηρημένα ιδέαι, έπιστημονικά θεωρία, αναγκάζομαι να μεταχειρίζομαι την καθαρεύουσαν κατά το μάλλον ή ήττον άμιγλή.

4) Δεν πιστεύω να κατέχωμαι πολυ από θεωρητικές ιδέας όταν γράφω. Γράφω εις την δημοτικήν όταν μου χρειάζεται περισσότερο χρώμα και έκφρασις, εις την καθαρεύουσαν, όταν μου χρειάζεται περισσότερα τάξις και κυριολεξία.

5) Δεν έπρόσεξα ποτε εις τον προφορικόν μου λόγον, διότι δεν τον άκούω. Δεν ήμπορώ ν' άκούσω τον έαυτόν μου όταν όμιλώ. Ένψ όταν γράφω, το σπουδαιότερον κριτήριον, εκείνο το οποίον με κάμνει να εκλέγω αυτήν

ή εκείνην την λέξιν, πρό πάντων όμως αυτών ή εκείνον τον τύπον είναι ή άκοή.

6 και 7) Δεν είμαι διόλου ευχαριστημένη. Θα ήθελα να εύρισκα τὰ προσόντα του α' και β' τρόπου εις ένα τρόπον όμοιόμορφον. Ηθελα την τάξιν και την κυριολεξίαν της καθαρεύουσας ενωμένας με την έκφραστικότητα της δημοτικής. Ηθελα να έχη φόρμαν ο γραπτός λόγος, την οποίαν στερείται ο γ' τρόπος ο μάλλον ίκανοποιητικώς συνενώνων τὰ προσόντα των δύο άλλων.

8) Την ιστορικήν γραφήν βεβαίως, διότι ή λέξις έχει και όπτικήν μορφήν, την οποίαν κανείς σοβαρός λόγος δεν μάς αναγκάζει να μεταβάλλωμεν. Και πάσα μεταβολή πρέπει να βασίζεται επί πολυ σοβαρού λόγου. Το έπιχείρημα της εύκολίας έχει ισχύν μόνον δια τους τεμπέληδες. Κάθε ώραιον πράγμα είναι αντίξιον του κόπου τον οποίον μάς δίδει δια να το μάθωμεν, και ή γλώσσα μας έχει όλον το δικαίωμα να ξαναγίνη ώραία.

ΑΥΡΑ ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

K. Ράδος.

Γράφω εις την ελευθέραν μικτήν με πεποίθησιν ότι εις αυτήν γίνομαι καταληπτότερος εις τους άναγνώστας μου και σχεδόν πλέον δεν άρχαίω και δεν διασπώ το κείμενον μου δια μακαρονισμών. Μεθ' όλα ταύτα, όταν γράφω ιστορίαν ναυτικήν ή άλλο τι ναυτικόν αναλαμβάνω όλίγον πάλιν μορφήν σχολαστικήν έννεκα του ναυτικού όνοματολογίου το οποίον μάς υποβάλλει, Β. Δ. και του οποίου συγγραφείς είναι ο Φίλιππος Ίωάννου, ο Παλάσκας και ο Κουμαλάς, αιχμάλωτοι του κλασικισμού. Είναι άνάγκη να μεταχειρίζομαι τους όρους αυτοί έταξαν.

Έκτός της αισθητικής άνάγκης ή οποία με ώθει προς την επί της όμιλουμένης βασιζομένην ελευθέραν μικτήν, ακολουθώ και την θεωρίαν καθ' ήν αυτή μόνη θα μάς δώση με τον καιρόν μίαν γλώσσαν φιλολογικήν από τās καλλιτέρας.

Συγχαίρω δια την πρωτοβουλίαν της όφελίμου αυτής έρευνής.

K. ΡΑΔΟΣ

* Ίδε σελ. 390.

ΑΡΜΕΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΕΡΩΤΙΚΟ

Μιά πηγή, πάνω στο βουνό Μαντζούρ,
Τρέχει κάτω απ' τή φουντωμένη ιτιά.
'Απ' τὸ στόμα τὸ ἀσημένιο
Πέφτει τὸ νερὸ μέσ' τῆ μαλαματένια γούρνα.

Δυὸ ὄμορφες μελαχροινές
Ἦρθαν, τίς στάμνες νὰ γεμίσουν.

— Δυὸ παλληκάρια, γεροὶ σὰν ἀθληταί,
Πέρασαν ἐκεῖθε καβαλάρηδες.

— Μικροῦλα, σὰ νειάτα τοῦ ἀδερφοῦ σου!
Χῦσε μου μὰ στάλα ἀπ' τῆ στάμνα σου.

— Τὸ νερὸ μου κρύο δὲν εἶναι, εἶναι ζεστό!
Πέθαναν πολλοὶ ἀπ' τὴν ἀγάπη μου.

— Χῦσε μου μὰ στάλα, νὰ πιῶ κι ἄς πεθάνω κ' ἐγώ,
Κι ἄς πῶ πῶς ποτὲ δὲ μ' ἐγέννησε ἡ μάνα μου.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΞΕΝΗΤΕΜΕΝΟΥ

Σφιγγεται τοῦ ξενητεμένου ἡ καρδιά.
Ἡ ζωὴ του λιώνει.
Στὸν πόνο τῆς καρδιάς του
Ραγίζουν καὶ οἱ πέτρες.
Σὰν θέλης νὰ καταρασθῆς κανένα,
Πές του «Νὰ ξενητευθῆ!»
Τὸ βουνὸ προσκέφαλό του νάχη
Στὴν ἄμμο νὰ κοιμᾶται
Μὲ τὴν ἀνάμνησι τῆς πατρίδας του
Ἡ ζωὴ του ὅλη νὰ πικραίνεται».

Ἡ καρδιά μου εἶναι σὰν ραγιαμένη στάμνα.
Τοῦ κάκου χύνω νερὸ, δὲ γεμίζει.
Κάθε πουλὶ βρήκε τὸ ταῖρι του,
Ἐγὼ εἶμαι ὀλομόναχος
Κάθε πέτρα σταμάτησε στὴ θέσι της,
Ἐγὼ πάντα γυρίζω.

μετάφρασις Κ. Μ.

ΕΣΟ ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΗ

ΙΝΔΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

Κάποτε, ἐνῶ αἰθρία ἦτο ἡ νύξ ὑπὸ τὴν παν-
σέληνον, ὁ σοφὸς καὶ μέγας Κρισνὰ περι-
έπεσεν εἰς βαθείας σκέψεις καὶ εἶπε·

— Ἐνόμιζα διὸ ὁ ἄνθρωπος ἦτο τὸ ὡραιό-
τερον τῶν ἐπὶ γῆς ὄντων, — ἀλλὰ ἐπλανώμην.
Ἴδου ἄνθος λωτοῦ ταλαντευόμενον ὑπὸ τὴν
αὔραν τῆς νυκτός. Πόσον ὁ λωτὸς αὐτὸς εἶνε
ὡραιότερος ὄλων τῶν ὄντων! Τὰ πέταλά του
ἦνοιξαν ὑπὸ τὸ ἀργυροῦν φέγγος τῆς σελή-
νης — καὶ δὲν ἤμπορῶ ν' ἀποσπάσω ἀπ' αὐ-
τοῦ τοὺς ὀφθαλμούς μου.

— Ὅχι, δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ παρόμοιον
μεταξὺ τῶν θνητῶν, ἐπανελάβε μετὰ στεναγμοῦ.
Μετ' ὀλίγον ἐσκέφθη·

— Διατί ἄραγε δὲν θὰ ἠδυνάμην, ἐγὼ ὁ
θεὸς νὰ φέρω εἰς τὸν κόσμον διὰ τῆς δυνά-
μεως τῆς θελήσεώς μου ὄν τὸ ὁποῖον νὰ εἶνε
μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, διὸ εἶνε ὁ λωτὸς μεταξὺ
τῶν ἀνθέων; Ἄς γίνῃ οὕτως πρὸς μεγάλην
χαρὰν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς γῆς. Λωτέ, λάβε
τὴν μορφήν παρθένου καὶ ἐλθέ ἐνώπιόν μου.

Τὸ ὕδωρ ἐρρυτιδώθη ἐλαφρῶς ὡς νὰ προσ-
έψαυσεν αὐτὸ πτέρυξ χελιδόνος· ἡ νύξ ἐγεινεν
ἔτι αἰθριωτέρα, ἡ σελήνη ἔλαμψεν ἰσχυρότε-
ρον εἰς τὸν οὐρανόν, τὰ πτηνὰ ζωηρότερον
ἐκελάδησαν· ἀλλ' ἔξαφνα τὸ πᾶν ἐσίγησε, διότι
τὸ θαῦμα ἐπετετέλεσθη.

Ὁ λωτὸς προσέλαβε τὴν ἀνθρωπίνην μορ-
φήν καὶ ἵστατο ἐνώπιόν τοῦ Κρισνὰ.

Καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἔμεινεν ἔκθαμβος ἀπὸ
τὸ κάλλος του.

— Ἦσο τὸ ἄνθος τῆς λίμνης, εἶπε ἔσο ἀπὸ
τοῦδε τὸ ἄνθος τῶν λογισμῶν μου. Ὀμίλει.

Ἡ νεάνις ἤρchiσε νὰ ψιθυρίσῃ ὄσω σιγὰ ψι-
θυρίζουν τὰ λευκὰ πέταλα τοῦ λωτοῦ ὅταν τὰ
φιλῆ ὁ ζέφυρος τοῦ θέρους.

— Κύριε, μὲ μετεμόρφωσες εἰς ὄν ἐμπνεον-
ποῦ διατάσεις νὰ ζῶ τοῦ λοιποῦ; Ἐνθυμή-
σου, Κύριε, διὸ ὅταν ἤμουν ἄνθος ἐφρίσσον
καὶ συνέστελλον τὰ φύλλα μου εἰς ἐκάστην
πνοὴν τοῦ ἀνέμου. Ἐφοβούμην, Κύριε, τὰς
θυέλλας καὶ καταγίδας, τοὺς κερανοὺς καὶ
τὰς ἀστραπάς — ἐφοβούμην καὶ αὐτὰς τὰς καυ-
στικὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. Μὲ διέταξες νὰ γίνω
ἡ προσωποποίησις τοῦ λωτοῦ, καὶ διετήρησα

τὴν προτέραν μου φύσιν· τὴν φοβοῦμαι, Κύ-
ριε, τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐπ' αὐτῆς... Ποῦ
θὰ μὲ διατάξης νὰ ζήσω;

Ὁ Κρισνὰ ὕψωσε πρὸς τοὺς ἀστέρας τοὺς
ὀφθαλμούς του, ὀφθαλμούς σοφοῦ, ἐσκέφθη ἐπ'
ὀλίγον καὶ ἠρώτησε.

— Θέλεις νὰ ζήσης ἐπάνω εἰς τὰς κορυφὰς
τῶν ὄρεων;

— Ὑπάρχουν χιόνες ἐκεῖ ἐπάνω, Κύριε· ὁ
ἀήρ εἶνε ψυχρὸς· φοβοῦμαι.

— Ἐ, τότε θὰ σοῦ ἀνεγείρω κρυστάλλινον
παλάτι εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης.

— Εἰς τοὺς βυθοὺς τῶν ὑδάτων ζῶσι ἐρ-
πετὰ καὶ τέρατα· φοβοῦμαι, Κύριε.

— Θέλεις τὰς χέρσους τὰς ἀτελευτήτους;

— ὦ! Κύριε, αἱ θύελλαι καὶ αἱ καταγι-
δες καταστρέφουσι τὰς χέρσους γαίας ὡς ἀγέ-
λαι ἀγρίων θηρίων.

— Τί νὰ σὲ κάμω, ἄνθος ἐνσαρκον; Ἄ!
εἰς τὰ ἐν Ἑλλάρᾳ σπήλαια ζῶσιν ἅγιοι ἐρη-
μίται... Θέλεις νὰ ζήσης μακρὰν τοῦ κόσμου
ἐντὸς σπηλαίου;

— Εἶνε σκοτεινὰ τὰ σπήλαια, Κύριε· φο-
βοῦμαι!

Ὁ Κρισνὰ ἐκάθησεν ἐπὶ πέτρας καὶ ἐστή-
ριξε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς χειρός. Ἡ νεαρὰ
παρθένος ἵστατο ὀρθία πρὸ αὐτοῦ τρέμουσα,
περίφοβος.

Ἐν τούτοις ἡ ἡὼς ἤρchiζε νὰ φωτίσῃ τὸν
οὐρανὸν πρὸς ἀνατολάς· νὰ ἐπιχρυσόσῃ τὰ ὕ-
δατα τῆς λίμνης. τοὺς φοίνικας καὶ τοὺς κα-
λάμους. Τὰ λαλήματα τῶν ροδίνων ἐρωδιῶν,
τῶν γερανῶν, τῶν λευκῶν κύκνων ἐπάνω τῶν
ὑδάτων, τῶν ταῶν καὶ μικρῶν πτηνῶν εἰς τὰ
δάση ἀντήχησαν αἴφνης ἐν χορῶ. Ταυτοχρόνως
ἀντήχησαν αἱ χορδαὶ αἱ τεταμέναι ἐπὶ θλιβεράς
κόγχης συνοδευόμεναι ὑπὸ ἀνθρωπίνου ἄσματος.

Ὁ Κρισνὰ ἐξηγέρθη ἀπὸ τῶν σκέψεών του
καὶ εἶπεν.

— Ὁ ποιητὴς Βαλμικὶ χαιρετᾷ τὴν ἀνατο-
λὴν τοῦ ἡλίου.

Ἐν τῷ ἄμα μετετοπίσθη τὸ ἐκ πορφυρῶν
ἀνθέων παραπέτασμα τὸ ὁποῖον ἐκάλυπτε τοὺς
λεπτοὺς κλώνους καὶ ὁ ποιητὴς Βαλμικὶ ἐνε-
φανίσθη εἰς τὴν ὄχθην τῆς λίμνης.

Ἐπὶ τῇ θείᾳ τοῦ εἰς γυναῖκα μεταμορφωμένου λωτοῦ ἔπαυσε παίζων. Ἡ θλιβερά κόγχη ἐκύλησε ἀπαλὰ ἀπὸ τῆς χειρὸς του καταγῆς, οἱ βραχιόνες του κατέπεσαν παρὰ τὰ ἰσχία, καὶ ἔμεινε ἀναυδος, ὡς νὰ εἶχε μεταμορφωθῆ ἀπὸ τὸν μέγαν Κρισινὰ εἰς δένδρον.

Ὁ θεὸς ἐχάρη διὰ τὴν ἐπὶ τῇ θείᾳ τοῦ ἔργου του ἔκστασιν ταύτην καὶ εἶπε.

— Σύνελθε, Βαλμικί, καὶ ὀμίλει!

Καὶ ὁ Βαλμικὶ ὠμίλησε.

... Τὴν ἀγαπᾷ;

Δὲν ἐνθυμεῖτο ἢ μόνον αὐτὴν τὴν λέξιν αὐτὴν μόνον ἠδυνήθη νὰ προφέρῃ.

Ἡ ὄψις τοῦ Κρισινὰ ἠκτινοβόλησεν αἴφνης.

— Κόρη ἀξιολάτρευτος, εὔρον τόπον ἀντάξιόν σου, ζῆσε ἐντὸς τῆς καρδίας τοῦ ποιητοῦ. Καὶ ὁ θεὸς κατέστησε τὴν καρδίαν τοῦ ποιητοῦ διαφανῆ ὡς κρύσταλλον.

Γαλήνιος ὡς ἡμέρα θέρους, ἤρεμος ὡς τὰ ὕδατα τοῦ Γάγγου, ἡ νεαρὰ κόρη ἀνήρχετο εἰς τὸν ναὸν ὃ ὁποῖος τῇ ὠρίσθη.

Ἄλλὰ ὅταν ἔρριπεν ἐντὸς αὐτοῦ βλέμμα ἐταστικόν, αἴφνης ὠχρίασε καὶ ὁ φόβος περιέβαλεν αὐτὴν ὡς ἡ παγερὰ σιωπὴ τοῦ χειμῶνος.

Ὁ Κρισινὰ ἀπορῶν ἠρώτησε:

— Ἄνθος ἐνσαρκον, φοβείσαι ἐπίσης τὴν καρδίαν τοῦ ποιητοῦ;

— Κύριε, ἀπήντησεν ἡ νεαρὰ κόρη, ποῦ με ἀναγκάζεις νὰ ζῆσω; Ἴδου ὅτι διαβλέπω ἐντὸς αὐτῆς καὶ μόνης τῆς καρδίας, καὶ τὰς χιονώδεις ἀκρωρείας καὶ τῶν ὑδάτων τοὺς βυθοὺς τοὺς πλήρεις τεράτων καὶ τὰς χέρσους με τὰς θυέλλας καὶ τοὺς τυφῶνας, καὶ τὰ ἐν Ἑλλόρα σπήλαια τὰ κατασκότεινα δι' αὐτὸ φοβοῦμαι. ὦ Κύριε!

Ἄλλ' ὁ σοφὸς καὶ ἀγαθὸς Κρισινὰ ἀπήντησε.

— Ἠσύχει, ἄνθος προσωποποιημένον. Ἄν ὑπάρχουν ἀκρωρεῖαι χιονώδεις ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Βαλμικί, ἔσο ἡ θαλπερὰ πνοὴ τοῦ ἔαρος ἢ ὁποῖα θὰ τὰς διαλύσῃ. Ἄν ὑπάρχουν ἄβυσσοι, ἔσο ὁ μαργαρίτης τῶν βυθῶν τούτων. Ἄν ὑπάρχῃ ἡ ἀπέραντος ἔκτασις τῆς χέρσου γῆς, σπείρε ἐν αὐτῇ ἄνθη εὐδαιμονίας. Ἄν ὑπάρχουν ἐλλόρια σπήλαια, ἔσο ἡ ἀκτίς τοῦ ἡλίου ἢ διασκεδάζουσα τὸ ἐν αὐτοῖς σκότος.

Ὁ Βαλμικὶ ὃ ὁποῖος ἀνέκτησε τὴν λαλιάν, προσέθηκε.

— Καὶ ἔσο εὐλογημένη!

μετάφρ. Χ. Δ.

HENRI SIENKIEWICZ

Ἑλληνικὰ ταξίδια - Ἡ Παλαιὰ γέφυρα καὶ τὸ φρούριον Χαλκίδος πρὸ τῆς κατέδαφίσεως - Φωτογραφία Σ. Κοκόλη

Η ΦΟΝΙΣΣΑ*

Ἀπὸ τὰ τόσα βρόχια, τὰ ὁποῖα τῆς εἶχαν ῥίψει εἰς τὸν δρόμον τῆς, ἀπὸ τὰς τόσας ἐλεπόλεις, τὰς ὁποίας τῆς εἶχον στήσει περὶ τοὺς τοίχους τῆς ὄλοι οἱ εἰρημένοι ἐπιχειρηματῆαι, δὲν ἠδυνήθη νὰ γλυτώσῃ ἡ Μαροῦσα καὶ μετ' ὀλίγον καιρὸν αὐτῆ, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ συζύγου, εὐρέθη ἔγκυος. Καὶ τὸ ἐνόησεν ὅτε ἦτο ἡδὴ δύο μηνῶν. Ἄλλὰ πρὶν τὸ ἀνακαλύψῃ αὐτῆ, ὄλη ἡ γειτονία, ὡς εἰκός, τὸ εἴξευρεν ἴσως καὶ προτοῦ νὰ συμβῆ τὸ πρᾶγμα. Μόνον ὁ κύρ Ἀναγνώστης εὐρίσκατο ἐν ἀγνοίᾳ. «Ὁ κόσμος», ὅπως εἶπε τότε ἡ πονηρὴ Κοκκίτσα, μία γειτόνισσα «τῶχε τούμπανο, κ' αὐτὸς κρυφὸ καμάρι».

Ἐπὶ τῆς ἐλαχίστης πιθανότητος, ὡς εἰκός, ὅτι ὁ κύρ Ἀναγνώστης ἐφήρμοξε τὴν παλαιὰν μέθοδον τοῦ Δασίδ, καὶ ὅτι διὰ νεαρᾶς πνοῆς καὶ θερμοῦ αἵματος ἐξήτει νὰ «ξανανείωσῃ». Ἄλλ' ἡ εἰρημένη Κοκκίτσα καὶ δύο ἢ τρεῖς ἄλλαι γειτόνισσαι, αἵτινες τὰ ἔλεγον σιγανά, κ' ἐγγέλων συριστικὰ μεταξὺ τῶν, λοχυρίζοντο ὅτι, δῆθεν «ἀπ' τὸ παιδί ἔχουν πολλοὶ μερδικό» ὅτι τὸ κεφάλι πρέπει νὰ εἶνε τοῦ γαμματικῶ τοῦ φουστάνελλᾶ μετὰ τὸ τεράστιον φέσι καὶ τὴν μακροτάτην φούντα, ἢ μέση, θὰ εἶνε βέβαια τοῦ νοματάρχη, τοῦ σεβταλή, τὸ ἓνα τὸ ποδάρι (στὸ λάκκο!) τοῦ γέρο-κολασμένου, τοῦ βρακά, τὸ ἓνα χέρι (μακρὸ χέρι!) τοῦ τελωνοφύλακα, καὶ τὸ ἄλλο χέρι (παστρικὸ χέρι!) τοῦ ψιλκατζῆ, μετὰ τῆς ἄληνικουῆρας.

Πρώτη ἡ ρηθεῖσα Κοκκίτσα εἶχε προσκληθῆ μυστηριωδῶς ἀπὸ τὴν Μαροῦσαν (σημειωτέον ὅτι αὐτῆ, ὅσον καὶ ἂν ἐφαίνετο ἀπονήρευτη, εἶχεν ἐννοήσει ὅτι ἡ Κοκκίτσα τὴν ὑποπατεύετο πρὸ πολλοῦ, ὅθεν ἐπροσποιήθη κ' αὐτῆ εὐδηνῆν, ἀναγκαστικὴν ἐμπιστοσύνην διὰ νὰ τὴν κολακεύσῃ, ἐλπίζουσα ὅτι θὰ τὴν ἐπειθε, καὶ διὰ δῶρων, νὰ σιωπήσῃ) εἶχε προσκληθῆ, λέγω, νὰ λάβῃ γνῶσιν τοῦ μυστηρίου. Ἡ Μαροῦσα, «ἀδερφή νὰ τὴν κάμη, ἀπ' τὸ Θεὸ καὶ τὰ χέρια τῆς», ἔπεσε στὸν τράχηλόν τῆς καὶ τὴν βιάτευσεν νὰ κάμη ἔλεος ἂν εἴξευρη τίποτε ψευτογιατρικὰ, διὰ νὰ ἐξαφανισθῆ, εἰ δυνατόν, ὁ καρπὸς τῆς ἀμαρτίας, κ' ὁ Θεὸς πλέων

ἄς ἐγίνετο ἔλεος! Διότι ἄλλως αὐτῆ βέβαια — τί τὴν ἠθελε τέτοια ζωὴ; — θὰ ἔπεφτε βέβαια, στὸν γιὰλὸ νὰ πνιγῆ, καθὼς ἦτον μάλιστα καὶ σιμά, ἀπὸ κάτω ἀπ' τὸ σπίτι, ἢ θάλασσα. Ἡ Κοκκίτσα τὴν καθησύχασε μετὰ λόγια παρηγορίας, καὶ ἄρχισε νὰ ἐφαρμόζῃ ἐπ' αὐτῆς διαφόρους ἀλοιφὰς καὶ ἐμπλαστρα, τὰ ὁποῖα οὐδόλως ἐτελεσφόρου.

Λευτέρα προσεκληθῆ ἡ Σταμάτω, πτωχὴ χήρα, κ' ἡ Κοנדύλω ἢ ἀδελφὴ τῆς, ἀλβανόγλωσσαι αἱ δύο, καταγόμεναι ἀπὸ μίαν τῶν νήσων τοῦ Σαρωνικοῦ. Αὗται ἐξήσκουν ἐντριβάς ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς ἀτυχῆς γυναικός. Καὶ τὰς τρεῖς μετὰ ὅτι ἐκλεπτεν ἀπὸ τὰς οικονομίας τοῦ κύρ Ἀναγνώστη, τὰς ἀντήμειβε. Κ' ἐκεῖναι ἐμάκρυνον τὰς ἀλοιφὰς, καὶ παρέτεινον τὰς ἐντριβάς, ἀλυσιτελῶς πάντοτε.

Τὴν ἐσπέραν, ἀνερχόμεναι αἱ τρεῖς εἰς τὴν αὐλὴν τῆς κυρᾶ-Θωμαῆς, ὀλίγα σπίτια παραμέσα, ὅπου ἤρχοντο κ' ἡ γορὰ Χιόνω, κ' ἡ θεῖα Κυράννω, ὄλαι μετανάστιδες ἐκ Μακεδονίας τοῦ 1821, τὰ ἔλεγαν μεταξὺ τῶν. Αἱ τρεῖς πρώται ἐδίδον καθ' ἐσπέραν τακτικὴν ἀναφορὰν εἰς τὴν κυρᾶ-Θωμαῆν καὶ εἰς τὰς δύο ἄλλας γραιάς καὶ ὄλαι μαζὺ ἐχασκογελοῦσαν.

Μάλιστα τὰ ὄψιμα ἐλληνικὰ τῆς Σταμάτω, καθὼς περιέγραφε τὴν κατάστασιν τῆς ἐγκύου («αὐτὴ ὄλη κοντὸ εἶνε καὶ τὰ πόδια τῆς κοντὴ τὸ ἔχει!... θὰ μὴν τὸ ρίχνῃ, τάχατες!...») ἐπέτεινον τοὺς γέλωτάς τῶν. Καὶ εἰς τὰς ἐκθέσεις τῆς Σταμάτω, ἡ γραιὰ Κυράννω ἐπρόσθετε τὰ σχόλια τῆς, μετὰ τὴν Μακεδονικὴν τῆς διάλεκτον.

— Αὐτηνιές, σὴ λῆου, εἶνη παληοφουράδες!... Ἀχελῶνης, μαρή... Ποῦ στὰ χουργιά, τὰ θ' κάμας! νὰ τοῦ φτιάξ' καμμιά αὐτ' νό, θὲ τ' βγάλ'νη, σὴ λῆου, στοῦ γουμαρουπάζαρου!...

Τελευταία ἀπ' ὄλας ἐλήθη νὰ λάβῃ μέρος ἡ Φραγογιαννοῦ, ὡς σοφωτέρα ὄλων τῶν ἄλλων. Ἡ Μαροῦσα εἶχεν ἀρχίσει ν' ἀτελείζεται ἀπὸ τὰς τρεῖς πρώτας «ψευτομαμμές», καὶ κατέφυγεν εἰς ταύτην ὡς εἰς τελευταίαν ἐλπίδα. Τῷ ὄντι ἡ γραιὰ Χαδοῦλα μετὰ τὰ φάρμακά τῆς, μετὰ τὰ μαντζούνια τῆς καὶ μετὰ τὰ ξεστά ἢ κρύα ὅσα ἐδίδε νὰ πῆ εἰς τὴν πά-

*Ἴδε σελ. 408.

οχουσαν, τῇ βοήθειά και τῶν ἐντριβῶν τὰς ὁποίας ἐξετέλει μ' ἐπιδεξιότητα πολὺ ὑπερτέραν ἀπὸ τὰς ἄλλας, κατάρθωσεν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν νὰ ἐπιφέρει τὴν ἔκταρσιν. Ὁ κῆρ Ἀναγνώστης οὐδέποτε ἔμαθε τίποτε.

Αὐτὴ ἦτον ἡ παλαιὰ ἐκδούλευσις, και αὐτὴ ἡ εὐγνωμοσύνη τὴν ὁποίαν εἶχον ὑπαινιχθῆ σήμερον αἱ δύο. Αὐτὰ ἦσαν τῆς Φραγκογιαννοῦς «τὰ παλιὰ τὰ πάθια τῆς», κ' αὐτὰ ἦσαν τῆς Μαρούσης «τὰ βάσανά τῆς».

Ἡ ἀνάμνησις κατεῖχε τὸν νοῦν τῆς Φραγκογιαννοῦς ὅλην τὴν ὥραν, ἐνῶ ἔκειτο ἐπὶ τοῦ σοφᾶ, εἰς τὸ σκότος· διότι λύχνον δὲν τῆς εἶχε φέρει ἢ φιλοξενοῦσα, μόνον ἓνα κηράκι κ' ὀλίγα σπάρτα τῆς εἶχεν ἀφήσει. Ὅλην αὐτὴν τὴν παλαιὰν ἱστορίαν ἀνελογίζετο, και ὁ ὕπνος ποτὲ δὲν τῆς ἤρχετο. Ἐρευνῶσα τὴν συνειδησίην τῆς, ἐν πρᾶγμα εὗρισκεν ὅτι εἶχε κάμη και τότε και τώρα τὸ εἶχε κάμη διὰ καλόν. Ἐκουλουριαζέτο ὑποκάτω εἰς τὸ μάλλινον σκέπασμα, ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ κειμένη, κ' ἔκυπτε τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ στέρον, κ' ἐπροσπάθει νὰ ζαλισθῆ, νὰ ναρκωθῆ, και τῆς ἔλθη λήθαργος. Τότε, μετὰ χρόνους, ἐνθυμήθη και τὴν σύντομον προσευχὴν, τὴν ὁποίαν τῆς εἶχεν ἐπιβάλλῃ ἄλλοτε νὰ λέγῃ συχνὰ ἓνας γέρον πνευματικός· τὸ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με».

Ἡ συχνὴ ἐπανάληψις τῆς εὐχῆς ἐνήργησε, και ἡ Χαδοῦλα ἐναρκώθη ἐπ' ὀλίγα λεπτά και ἀπεκοιμήθη. Πλὴν παράτα εἰς τὸν ὕπνον τῆς, ἢ εἰς τὰ ξύπνα τῆς, (δὲν εἴξευρε καλά), τῆς ἐφάνη ὅτι μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς τῆς, ἤκουε φωνὴν βρέφους, κλαῦμα, μινυρισμὸν θρηνώδη τοῦτο ὁμοιάζε με τὴν φωνὴν τῆς μικρᾶς ἐγγονῆς τῆς, τῆς πρὸ ὀλίγων μηνῶν, διὰ χειρὸς αὐτῆς... τελειωθείσης.

Ἡ γραῖα ἐξύπνησεν ἐντρομος, ἀνετινάχθη ὄλη. Ἀνεσηκώθη και ἠσθάνετο μέγαν σπαραγμὸν, ἀλλὰ συγχρόνως και καλλιτέραν σωματικὴν ἀνεσιν. Ὁ σύντομος ἐκεῖνος ὕπνος εἶχεν ἐξαλείψει παρ' αὐτὴν τὸ νευροπαθὲς και τὸ ἀνήσυχον. Ἐψηλάφησεν, εὔρε τὰ σπάρτα, ἤναψε τὸ κηρίον, ἐπῆρε τὸ ραβδί τῆς, τὸ καλάθι τῆς, ἔβαλε μέσα εἰς αὐτὸ και τὰς ἐμβάδας τῆς, και ἀνυπόδοτη, με τῆς κάλτσες, ἐκίνησε νὰ φύγῃ.

IB'.

Ἡ Μαρούσα τῆς εἶχε δώσει τὸ κλειδί τοῦ μικροῦ κατωγείου, τῆς εἶπε νὰ ἐξέλθῃ διὰ τῆς

ἰδιαιτέρας θύρας τοῦτου πρὸς τὴν ὁδόν, νὰ κλειδώσῃ ἔξωθεν, και νὰ πάρῃ τὸ κλειδί μαζί τῆς, διὰ νὰ τὸ μεταχειρισθῆ πάλιν τὴν ἄλλην νύκτα, ἂν ἐμελλε νὰ ἐπανέλθῃ. Ὅσον δι' αὐτὴν, ἂν ἐλάμβανεν ἀνάγκην νὰ κατέλθῃ εἰς τὸ κατωγάκι, θὰ κατήρχετο διὰ τῆς ὁδοῦ, δι' ἧς εἶχεν ὀδηγήσει ἐκεῖ τὴν ξένην τῆς, τῆς ἐσωτερικῆς σκάλας και τῆς θύρας τοῦ μεσοτοιχοῦ.

Τῷ ὄντι, ἡ Φραγκογιαννοῦ ἠσθάνετο πλέον μεγάλην σφλομονήν, και τὸ στενὸν κατωγάκι με τὸν ὑγρὸν ἀέρα τον τὴν ἐστενοχώρει. Καιρός ἦτο ν' ἀναπνεύσῃ πλέον τὸν ἀέρα τοῦ βουνοῦ, πρὶν οἱ διώκται χωροφύλακες τὴν κλείσωσιν, ἴσως διὰ βίου, εἰς τὰ ὑγρά και ἀνήλια ὑπόγεια τῆς ἀνθρωπίνης θέμιδος.

Ἐξῆλθε, και, κάτω εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς τῆς, ἐμινύριζεν ἀκόμα ἡ θρηνώδης φωνὴ τοῦ βρέφους, τοῦ μικροῦ κορασίου τοῦ ἀδικοθανατίσαντος. Ἐστάθη εἰς τὸ χάσμα τῆς θύρας, ἐκύτταξε μετὰ προφυλάξεως ἔξω, δεξιά, ἀριστερά, ἄνω, κάτω τοῦ δρόμου· δὲν εἶδε ψυχὴν οὔτε σκιάν. Ἐβαλε πτερὰ εἰς τοὺς πόδας τῆς.

Δὲν ἦτο ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν ἤκουε μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τῆς, ὅπου ὑπῆρχε σκοτεινὴ, σπηλαιώδης ἠχώ, τὸ πένθιμον ἐκεῖνο κλαῦμα τοῦ βρέφους. Κ' ἐνόμιζεν ὅτι ἔφευγε τὸν κίνδυνον και τὴν συμφορὰν, και τὴν συμφορὰν και τὴν πληγὴν τὴν ἔφερε μαζί τῆς. Κ' ἐφαντάζετο ὅτι ἔφευγε τὸ ὑπόγειον και τὴν εἰρκτήν, και ἡ εἰρκτὴ και ἡ Κόλασις ἦτο μέσα τῆς.

Ὅρα ἦτον ὡς δύο μετὰ τὰ μεσάνυχτα, νυξ ἀσέληνος, ἀστροφεγγῆς. Ἀρχὰς Μαΐου, δευτέραν ἐβδομάδα μετὰ ὄψιμον Πάσχα. Ἡ ἐξοχὴ εὐωδίαζεν, ἢ αἶρα ἐμυροβόλει. Ὀλίγα ἄγρυνα πουλάκια ἐμελπον τὸ ὄρθριον ἐπάνω εἰς τὰ κλαδιά. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐπῆρε τὸν δρομίσκον, τὸν λιαν γνωστὸν εἰς αὐτὴν, στενὸν και ἔρποντα, ὄπισθεν τῶν κήπων και κάτωθεν τῶν βράχων. Ὁ δρομίσκος μόλις ἦτον δρατὸς εἰς τὴν ἀστροφεγγιάν, καλυπτόμενος ἐν μέρει ἀπὸ τοὺς προεξέχοντας θάμνους τῶν θάμνων και τῶν βάτων, οἵτινες προέκυπτον ἀπὸ τοὺς φράκτας τῶν κήπων. Ἡ εὐκίνητος γραῖα ἐπάται ἐπὶ χόρτων και χαμαιμήλων, κ' ἐπὶ χλωρῶν ἀκανθῶν, ἀνήρχετο δὲ με βῆμα κόρης, νεαρᾶς βοσκοπούλας τοῦ βουνοῦ, τὸν ἀνηφορικὸν δρομίσκον.

Εἶχε τελειώσει ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν κήπων και τῶν περιβολίων πρὸς τὰ δεξιά τῆς, ἐνῶ ἀριστερά τῆς παρεστίνετο ἀκόμη ὁ μικρὸς βραχῶδης λόφος, τὰ Κοτρώνια, με τὰς τρεῖς γραφικὰς κορυφὰς των τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλ-

ΠΡΟΣΩΠΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΑ

ΠΑΡΑ ΤΑ ΠΕΡΒΟΛΙΑ ΕΝ ΚΡΗΤΗ

τοῦ κρηνοῦ. Ὁ ἄλλος δὲν εἶχεν ἰδεῖ. οὔτε ἰσχυρίζετο τίποτε.

Ὁ πρῶτος, μὲ τὰ τσαρούχια του ἐδοκίμασε ν' ἀναρριχηθῆ εἰς τὸν βράχον. Ἀλλὰ μετὰ τρία βήματα κατεκρημνίσθη κ' ἔπεσε, κυπήσας ἑλαφρῶς εἰς τὸ γόνυ.

Ἐκεῖ δὲν εἶχεν ἀναβῆ ἡ Φραγκογιαννοῦ, ἦτο τὸ βουνὸν τοῦ Κουρούπη, βορεινόν, βραχῶδες, ἀπάτητον, καὶ τοὺς πόδας του ἐφίλει καὶ ἔπληττε τὸ κύμα τοῦ πελάγους. Ἡ θεά ἠναίετο πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς Μακεδονίας, τὴν Χαλκιδικήν, καὶ τὸν μέγαν Ἄθωνα.

Ἡ θέσις δὲν ἐφθασεν ἡ καταδιωκομένη γυνὴ ἔκαλετο τὸ Κοχύλι. Ἀνθρώπινος ποὺς σπανίως ἐπάτει ἐκεῖ. Μόνον ὅταν ἀπεπλανάτο ἢ «ἐβραχώνετο» καμμία γίδα, τότε κανεὶς βο-

σκὸς ἐρριψκανδύνευσεν ν' ἀνέλθῃ πρὸς τὴν ἄβυσσον ἐκεῖνὴν σκοπιάν. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἀνεκάλυψε μικρὸν σπήλαιον, δλον ἀνοικτὸν εἰς τὴν θέαν τοῦ πελάγους, τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ κυρίως Κοχύλι, κ' ἐκάθησεν ἀνέτως εἰς τὴν χιβάδα ἐκεῖνην. Ἦτο σχεδὸν βεβαία ὅτι οἱ διώκται τῆς δὲν θὰ τὴν ἐφθάνον ἐκεῖ. Ἐὰν τυχὸν κανεὶς ἀπ' αὐτοὺς ἦτο τὸσον «μάνας γυῖος», ὥστε ν' ἀποφασίσῃ καὶ νὰ κατορθώσῃ ν' ἀναρριχηθῆ εἰς τὸν βράχον, αὐτὴ εἶχεν ἐτοιμίην καὶ τὴν «ὑποχώρησιν». Ἐγνώριζεν ἕν ἄλλο μονοπάτι, ἔσωθεν τῆς διπλῆς κορυφῆς τοῦ πετρώδους βουνοῦ; σχίζον εἰς δύο τὰς συστάδας τῶν βράχων, τὸ ὁποῖον, γνωστὸν εἰς μόνους τοὺς αἰγοβοσκούς τῶν μερῶν τούτων, ἔφερε κατ' εὐθείαν εἰς τὰς μάνδρας καὶ τὰς κατοικίας των.

Ἐπεται συνέχεια

A. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ — ΦΑΡΟΣ ΟΘΩΝΩΝ

ΒΑ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ — ΦΩΤΟΓΡΑΦ. Σ. ΚΟΚΟΛΗ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΟΡΤΑΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡΙΑΝΤΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΥ

Ἀναμνήσεις θεατοῦ.

ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ἕνας Λύσιππος διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀνδριαντοποιίαν. Ἀλλ' ἂν ἐπρόκειτο νὰ ἀλλάξῃ τὰς γραμμάς τοῦ ἀνδριαντοῦ τοῦ Διάκου, θὰ ἦτο περιττός. Δὲν εἰξεύρω πῶς ὁ ἀνδριαντοῦ φαίνεται ὅτι αὐτὸς ἔπρεπε νὰ ἦτο, ὡραῖος κατὰ τὴν ἀστικὴν ἔννοιαν, χυτὴν ἔχον τὴν κόμην καὶ ὑψῶνων τὸ κομμένον σπαθί. Ὅταν ἀπεκαλύφθη ὑπὸ γαλακτώδη ἀνήλιον οὐρανόν, ἐνῶ οἱ πελαργοὶ τῆς Λαμίας περνοῦσαν ἐναέριοι θεαταὶ σχίζοντες τὸν οὐρανὸν μὲ τὰς ὑπερόχους των πτήσεις, ἡσθάνθη ἕνα οἶγος, ἀκριβῶς διότι αὐτὸν τὸν Διάκον ἐφантаζόμην νὰ ἴδω, τὸν Ρουμελιώτην ὁμορφάνθρωπον μὲ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ὀγκώδους καὶ ἀναπλοποιήτου ὁμορφιάς. Ποῦ νὰ ἀποδώσω αὐτὴν τὴν ἀντίληψιν; Εἰς τὸ ὅτι μὲ συνεπῆρεν ἡ στιγμή, ἢ εἰς τὸ ὅτι τὰ ἀπειρα μάτια τῶν βοσκῶν καὶ τῶν ἀγροτῶν ποῦ τὸν ἐχάρησαν αἰφνιδίως ἀποκαλυφθέντα ἔβλεπον ἐπὶ τοῦ μαρμάρου αὐτοῦ τὴν χορταστικὴν ἔννοιαν τοῦ ἡρώος ὅπως τὸν ἐφαντάσθησαν ἀπὸ τὴν παράδοσιν; Ἡ στιγμή ἔχει τὴν ἐπιρροὴν τέλος πάντων ὥστε δὲν τὴν ἀπέφυγα. Εἶδα ἕνα Διάκον ὡραῖον, καὶ θὰ παρακαλέσω νὰ μὴ ἐπιμένη κανεὶς ὥστε νὰ χάσῃ αὐτὴν τὴν ἀντίληψιν, διότι ἡσθάνθη ὡσάν ἕνας ἀπὸ τοὺς τσοπάνους θεατὰς ποῦ ὑψῶναν τὴν κλίσειαν των τὴν πελωρίαν καὶ ἐθαύμαζαν. Εἶδα ἕνα Διάκον γεμάτον ἀνοιξίν, ἴσως διότι ἀνοιξὶς κήπων καὶ ἀνοιξὶς ψυχῶν ἦτο γύρω καὶ ἀλήθεια γεμάτη φῶς. Ὁ Διάκος ἀπεκαλύφθη μέσα εἰς τὴν φυλὴν του. Γύρω τοῦ μαρμάρου ἦτο χυμένη μία Ρουμελιὰ μὲ ὄλους τοὺς σκληρούς τῆς χαρακτῆρας, κατὶ κορμιά ἐλάτινα καὶ χαμόκορμα ταπεινά, κατὶ δόξαι τῆς ὀρεινῆς μορφῆς καὶ κατὶ πρόσωπα δασωμένα ἀπὸ τὰ γένεια, κάλλη καὶ ἄγρια ἀσχημίας, μεγαλοπρέπεια παραστημάτων καὶ σώματα φειδωλά μέσα εἰς τριχωτὲς καπότες. Ἀπολλώνιον ἦτο τὸ χαμόγελον ποῦ ἐχύθη πρὸς αὐτὰ τὰ ἐκπληκτα μάτια ἀπὸ τὸ μάρμαρον, καὶ ἐκεῖνο τὸ κομ-

μένον σπαθί ἐφαίνετο τέλος πάντων πῶς δὲν ἦτο ἀνάμνησις γεγονότος ποῦ παρήλαθε, ἀλλὰ ἕνα πραγματικὸν κορμιάτι χάλυβος ὑψούμενον πρὸς τὸ μέλλον. Ἰδέτε τοὺς ἀνθρώπους τῆς Ρουμελιῆς γύρω βλέποντας αὐτὸ τὸ σύμβολον, ὡς κατὶ τι ἰδικὸν των, ἀπὸ τὴν σάρκα των, ἀπὸ τὴν ζωὴν των, ἀπὸ τὰ χρώματά των καὶ ἔχετε τὴν ζωγραφίαν. Αὐτὸ ἦτο. Αὐτὸ ἡσθάνθη μαζί μὲ τοὺς τσοπάνους. Μὴ μὲ ἀφαιρέτε ἀπ' αὐτοὺς.

Μέσα εἰς αὐτὸ τὸ σύνολον ἕνας κύριος ἦτο πολὺ ἐνοχλητικός. Ὁ Λόγος. Ὁ ἥρωας ποῦ εἶπε τὰ ὀλιγώτερα λόγια, καὶ αὐτὰ δεμένα μέσα εἰς τὸν ρυθμὸν ἑνὸς διστιχοῦ, κατεδιώχθη ἀπὸ τὴν ρητορικὴν ἀμειλίτως. Ποία φυσιογνωμία τῆς ἱστορίας τοῦ Γένους θὰ εὐτυχήσῃ νὰ στηθῆ ὁ ἀνδριαντοῦ τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ πανηγυρικὴ ρητορικὴ θὰ ἔχη καταργηθῆ; Ἐνώπιον τοῦ Διάκου ἕνας ἀπὸ τοὺς προσφωνήσαντας ἀνέφερε τὸν θεσμόν τῆς Γενικῆς Διοικήσεως. Παρ' ὀλίγον νὰ εἰσαχθῆ καὶ ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους. Ἐνῶ ὁ πληθυσμὸς τῶν τραχέων ἀνθρώπων ποῦ κατέρρεεν ἀπὸ τοὺς ἀνηφορικὸς δρόμους ἐπνιγε κάθε ἐπισημότητα, σιωπηλὰ δμιλῶν μὲ τὸν παρθένον καὶ τὸν σιωπηλόν, ὁ Λόγος ἐβρόντα μὲ τὴν γραφειοκρατικὴν του κλαγγήν. Τόσον εἰλικρινῶς οὐδέποτε ἄλλοτε ἐπόθησα τὸν θεὸν ρυθμὸν ἀπὸ τὴν στιγμήν ἐκεῖνην. Ὑπὸ τὴν μασχάλην τῶν μουσικῶν, οἱ ὁποῖοι ἔφερον καὶ αὐτοὶ κατὶ φανταχτερά ὑπέρηλα λοφία, ἐσιωποῦσαν οἱ ὄλμοι τῶν χαλκίνων ὀργάνων οἱ ὁποῖοι κατὶ θὰ ἔλεγον ἂν ἡ μουσικὴ ἔκαλεῖτο νὰ ἐκφωνήσῃ τὸν πανηγυρικὸν τῶν ἀνδριαντῶν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ ὅλα τὰ ὡραῖα τὰ ὁποῖα θέλουν σιωπὴν καὶ ἀρμονίαν καὶ ἀλήθειαν τὰ καταδιώκει ἀγρίως ἡ Ἐπισημότης. Ἐπισημότης πλέον γυαλιστερὴ καὶ ἀπὸ τὰ κουμπιά τῶν ἀξιωματικῶν, πολυχρωμοτέρα ἀπὸ τὰ λοφία καὶ αὐστηροτέρα τοῦ φράκον κατήνησεν ὁ πανηγυρικὸς λόγος. Ὅταν ἤλθον εἰς τὴν Λαμίαν οἱ συμπλατῶνται τοῦ Διάκου, οἱ μεστοὶ Μουσουντισιῶται φουστανελλοφόροι, ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἀνεζήτησαν ἀμέσως ἕνα βουλευτὴν καὶ τοῦ ἀπήτησαν νὰ φροντίσῃ μὲ τὰ κυ-

Ἀπεσφραγίσθησαν ἐνώπιον τῆς ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῆς τὰ μυστήρια, ἐκ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ Ἀριστάρχου - βῆν τὰ προσωρισμένα διὰ τὸ Ὁδεῖον καὶ τὸ Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον, περιέχοντα μεταξύ ἄλλων δύο προσωπογραφίας τοῦ Ἀριστάρχου - βῆν καὶ τῆς συζύγου του ἔργα τῶν δύο μεγάλων Γερμανῶν ζωγράφων Κάουλμπαχ καὶ Ρίχτερ.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Περιοδικά:

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΛΛΑΣ, 10 Ἀπριλίου: Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ μετανάστευσις ὑπὸ Σ. Λοβέρδου.

Ο ΝΟΥΜΑΣ, 17 Ἀπριλίου: Τὰ γράμματα τοῦ Καμπύση ἦτοι ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ ποιητοῦ πρὸς φίλον του. Συγχρόνως ἀναγγέλλει ὅτι μελετᾶται μία ἐκδοσις τοῦ κριτικῆς ἰδίως ἔργου τοῦ Καμπύση.

MERCURE DE FRANCE - Μάιος. - Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ Παύλου Κλωδέλ.

REVUE DE PARIS, 1 Ἀπριλίου: Περί τοῦ ἀγγλικοῦ νόμου ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ὑπὸ Langlois. - Διάλεξις τοῦ Ἀντοῦν περὶ σκηνοθεσίας, ἡ ὁποία κατὰ τὸν Γάλλον ἠθοποιὸν ἀναπληροῖ εἰς τὸ δράμα τὰς περιγραφὰς τοῦ μυθιστορήματος.

REVUE SCIENTIFIQUE Μαρτίου - Ἀπριλίου: ὁ Ν. Grehant ἀναπτύσσει τοὺς κινδύνους τοῦ ἀλκοολισμοῦ.

REVUE DES DEUX MONDES 1 Ἀπριλίου: ἄρθρον τοῦ Lockroy περὶ τοῦ γερμανικοῦ ναυτικοῦ.

BÜHNE UND WELT - Berlin - : ἄρθρον τοῦ Hermann Conrad ἐξ ἀφορμῆς τῆς νέας ἐκδόσεως τῶν ἔργων τοῦ Βύρωνος ἀμφισβητεῖ τὰ πραγματικὰ δῶρα τοῦ τραγικοῦ εἰς τὸν μέγαν Ἀγγλον ρομαντικόν Ἡζωὴ του, λέγει παρά τὰ πολυάριθμα συμβάνια τὰ ὁποῖα τὴν συνεκλόνησαν δὲν τοῦ ἔδωκε ὅτι ἐπὶ τῆς σκηνῆς προξενεῖ τὴν δραματικὴν ἐντύπωσιν l'effet dramatique.

LA REVUE: Ἡ ψυχὴ τοῦ χειροῦργου, μελέτη ψυχολογικὴ ὑπὸ Dr. J. Faure.

NOUVELLE REVUE MODERNE Ιανουάριος: Σημειώσεις ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς τέχνης ὑπὸ Πέτρου δὲ Μπουσώ.

LA PLUME - 1 Μαΐου. - Ἐξακολουθεῖ δημοσιεύουσα τὰς ἀπαντήσεις εἰς τὴν Ἑρευναν ἂν ἦναι ἀναγκαῖα ἢ καλλιτεχνικὴ μὲν ἢ μορφωτικὴ τοῦ κοινού. Ὁ Κωνσταντῖνος Μενιὲ ὁ γλύπτης περὶ τοῦ ὁποίου τόσος γίνεται λόγος ἀπαντᾷ ὅτι εἶναι μὲν τῆς γνώμης νὰ ἐπιδιαγῆ δι' ὅλων τῶν μέσων ἀλλὰ δὲν ἔχει καμμίαν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἦναι ἀποτελεσματικὴ.

Ὁ Ρεμπὲ δὲ Γκουρμόν λέγει: Οἱ ἡμίονοι ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι περνοῦν αὐτὴν τὴν γέφυραν - τὴν γέφυραν τῶν Τεχνῶν - ἀδιάφοροι ἐμπρὸς εἰς μίαν θαυμασίαν ὄψιν, ἕνα φαινερὸν τοπίον, ἠμποροῦν νὰ σταματήσουν εἰς μίαν χονδροειδῆ εἰκόνα ἢ ὁποῖα θὰ ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν: ἔργον μεγάλου καλλιτέχνου.

Ἐφημερίδες:

«NEON ΑΣΤΥ», 28 Ἀπριλίου. Ἡ ἀναθεώρησις, ἄρθρον περὶ τῆς ἀνάγκης συγκλήσεως ἐθνικῆς Συνελεύσεως ὑπὸ Κ. Ἐσπλιν.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΡΩΜΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ἡ βασιλευομένη καὶ ἐλευθέρᾳ ὑπὸ Σπυριδωνοῦ Π. Βάση καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ τοῦ ὑπὸ Γ. Ζηκίδου συνταχθέντος Ὀρθογραφικοῦ καὶ Χρηστικοῦ Λεξικοῦ ὑπὸ Χ. Χ. Χαριτανίδου δ. φ. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΛΛΟΙΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΜΗΤΡΑΣ κατὰ τὰς ὁξείας μασματικὰς νόσους ὑπὸ Χ. Α. Στραβοσκιάδου ἱατροῦ. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΟΙ ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ μυθολογικὸν διήγημα κατὰ τὸ ἀγγλικὸν τοῦ Κίγξελς ὑπὸ Μιχαὴλ Κωνσταντινίδου Ἀθήναι 1903 Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων τυπογρ. Ραφτάνη Παπαγεωργίου σελ. 80 λεπτὰ 40.

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ τεῦχος 13 περιέχον διπλοὺν πίνακα τῆς Ζακύνθου καὶ ἄρθρα ἀπὸ τοῦ «Ἰωαννίδης» μέχρι τοῦ «Καρναβάδ» ἐξ ὧν Καισάρεια, Καλλιγῆς Καρκαπάνος κλπ. Ἐκαστον τεῦχος τιμᾶται ἐν Ἀθήναις λ. 90, ἐξωτερικὸν δρ. 1. Ἐκδόται Μπὲκ καὶ Μπάρτ Ἀθήναι.

Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ὑπὸ Διονυσίου Λοβέρδου. - Ἀθήναι 1903, βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἐστίας» Γ. Κολλάρου, σχ. 16 σελ. 80 δρ. 2. - Κεφάλαια τοῦ βιβλίου: Περί ἐργασίας, περὶ κεφαλαίου, περὶ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, περὶ τραπεζῶν, γεωργικῆς βιομηχανίας, ἀποταμιεύσεως, ἐταιριῶν, ἀλληλοβοηθείας, ἀσφαλειῶν κλπ.

ΨΕΥΣΘΕΙΣΑΙ ΕΛΠΙΔΕΣ ὑπὸ Βασιλείου Ἡλιπούλου (Ἀθήναι 1903 τυπογραφεῖον «Ἐστίας» Κ. Μάιονερ καὶ Ν. Καργαδούρη σχῆμα 16 σελίδες 58 δραχμ. 1).

IXION poème par Fagus - Paris 1903, éditions de «La Plume».

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΚΡΗΤΗΣ ὑπὸ Στεφάνου Α. Σανθουδίδου - ἐκδόσις «Ἀθηνᾶς» τῆς ἐν Ἀθήναις ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας - 1903 τυπογραφεῖον Π. Δ. Σακελλαρίου.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ τοῦ 1903 ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ εισηγητοῦ Γ. Ν. Χατζηδάκη. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου.

Ο ΤΥΠΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΙ Η ΕΠΙΠΡΑΞΙΣ ΑΥΤΟΥ ΕΠΙ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ὑπὸ Ἀντωνίου Θ. Σπηλιωτοπούλου - Ἀθήναι ἐκ τοῦ τυπογραφεῖου τοῦ «Κράτους» 1903.

Ι. Γ. ΔΡΟΥΣΕΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΓΟΝΩΝ ἐξελληνισθεῖσα ὑπὸ Ἰωάννου Δελλίου. Τόμος Τρίτος τεῦχος α'. Βιβλιοθ. Μαρσαλῆ 193. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΠΛΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΟΦΘΑΛΜΟΥ κλπ. Διατριβὴ ἐπὶ ὄφθαλμοις ὑπὸ Γεωργίου Φ. Κοσμετάτου ἱατροῦ. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.